

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ
ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

СОРОКОЛІТ НАТАЛІЯ СТЕФАНІВНА

УДК 373.5:796.011.3-044.922(043.5)

РЕФЕРАТ

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ
ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Реферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з фізичного виховання та спорту

Львів – 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Упродовж останніх років наша країна впевнено рухається шляхом глибоких і структурних реформ в усіх галузях суспільства. Українська освіта не відповідає ані сучасним запитам із позиції особистості та суспільства, ані потребам економіки, ані світовим тенденціям. Саме тому розпочато системну трансформацію освітньої сфери, головна мета якої – нова висока якість освіти на всіх рівнях: від початкової школи – до закладів вищої освіти (Урядовий Портал, 2016).

Масштабне реформування освіти в Україні стало можливим завдяки ухваленню Закону України «Про освіту», який задекларував усебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і компетентностей, які необхідні для успішної самореалізації особистості, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Теоретичні аспекти освітніх трансформацій, сучасний стан шкільної освіти, реформування, модернізацію фізичного виховання в Україні на основі європейського досвіду досліджували Б. Максимчук (2008), Т. Литнєва (2010), О. Савченко (2010), О. Кузьменко (2011), Н. Протасова (2012), І. Турчик (2012–2022), Л. Березівська (2013), Л. Даниленко (2013), Т. Круцевич (2014–2023), М. Калина (2015), С. Книшик (2015), О. Ляшенко (2015–2016), О. Ярова (2015), Л. Гриневич (2016–2020), В. Кремень (2016), В. Базенко (2017), О. Лобова (2017), Н. Пангелова (2017–2023), І. Раєвська (2018), Н. Белікова (2019), В. Гончарук (2019), Л. Зеленська (2019), Н. Москаленко (2019–2023), С. Онищук (2019), Д. Скальський (2019), А. Яковенко (2019), Г. Грибан (2021), Ю. Мосейчук (2022) та ін.

Для реалізації освітніх трансформацій українські вчені акцентували увагу на потребі застосування різних методологічних підходів як у системі освіти, так і у фізичному вихованні (І. Бех 2012; Т. Ротерс, 2012; Г. Грибан, 2012–2016; О. Томенко, 2012–2023; М. Данилевич, 2013; І. Іваній, 2013; Н. Белікова, 2014–2020; Є. Приступа, 2016; І. Боднар, 2017–2022; Н. Завидівська, 2017; Н. Степанченко, 2017; Ю. Мосейчук, 2018–2019; В. Ареф'єв, 2019; О. Марченко, 2019; С. Моїсеєв, 2019; С. Криштанович, 2020; М. Дутчак, 2020; Т. Круцевич, 2021; Н. Москаленко, 2023; Н. Пангелова, 2023).

Сучасне суспільство висуває до освіти нові вимоги, однією з яких є формування особистостей, які спроможні ухвалювати неординарні рішення й ефективно налагоджувати взаємини у швидкоплинній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості дуже важливі на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання. Сучасним

школярам сьогодні необхідно оволодіти не лише ґрунтовними знаннями із предметів, а й досягнути високого рівня різних типів компетентностей.

Саме компетентнісний підхід до навчання закладено в основу сучасної реформи «Нова українська школа» як найважливіший у трансформації системи шкільної освіти на сучасному етапі. Його доповнюють принципи дитиноцентризму та педагогіки партнерства, новий зміст освіти, а також сучасне освітнє середовище – безпечне, доступне та дружнє до дитини (Л. Гриневич, 2016).

Реформування освіти в Україні дало потужний поштовх для активізації самоосвіти учителів та їх творчого підходу до викладання предметів. Проблеми реформування освіти загалом і фізичного виховання зокрема в період незалежності України, застосування сучасних підходів до модернізації фізичного виховання висвітлено в наукових дослідженнях Б. Шияна (2009); О. Шиян (2010), М. Дутчака (2012–2018), Л. Березівської (2013), О. Ляшенка (2015–2017), Г. Грибана (2019), Т. Круцевич (2009–2022), Н. Долгової (2013), Н. Москаленко (2016–2023), Р. Шияна (2016–2019), Н. Пангелової (2023) та ін.

Однак упродовж останнього часу особливого значення в наукових пошуках набула Концепція Нової української школи (НУШ) та освіта на засадах компетентнісного підходу. Ці два чинники трансформації освітньої галузі стали об'єктом обговорення під час проведення наукових конференцій, круглих столів, семінарів та наукових досліджень українських учених. Обговорення сучасного стану шкільної освіти та фізичного виховання, а також проблем запровадження компетентнісного підходу в практику української освіти висвітлено в публікаціях О. Локшиної (2004), Л. Гриневич (2016–2019), Р. Шияна (2016–2019), О. Ляшенка (2017), О. Овчарук (2018), О. Пометун (2018), І. Омеляненко (2018), О. Аксьонової (2018), С. Моїсеєва (2019), Н. Москаленко (2019), І. Турчик (2019), Е. Ковача (2021), О. Язловецької (2022), Т. Круцевич (2023), Н. Пангелової (2023) та ін.

Формування окремих ключових компетентностей у навчально-виховному процесі школярів досліджували О. Савченко (2004–2018), Н. Бібік (2005–2019), Г. Фрейман (2005), О. Буган (2017), К. Дмитренко (2018), Т. Комінарець (2018), Л. Паращенко (2018), Т. Грабовська (2019), В. Гузар (2019), І. Ковальчук (2019), Н. Москаленко (2019), О. Панасюк (2019), О. Барна (2020), Ю. Малієнко (2020), І. Турчик (2020), К. Гораш (2021), Г. Жиров (2021) та ін.

Окрім цього, сутність компетентнісного підходу і проблеми формування ключових компетентностей аналізують і закордонні дослідники (R. Barnett, 1994; W. Westera, 2001; J. Raven, 2001; J. Stephenson, 2001; L. Burrows, 2005; M. Kovač, S. Sloan, G. Starc, 2008; R. Hamilton, 2013; M. Barret, 2015; G. Escalié, N. Recoules, S. Chaliès, P. Legrain, 2019; B. Jevtić, 2019; M. Kulik, 2019; K. Wąsowicz, 2020; T. Baskonus, 2021 та ін).

Незважаючи на численні наукові дослідження щодо трансформації освіти та застосування компетентнісного підходу в навчанні школярів, не знайдено наукових досліджень, які окреслюють ставлення фахівців із фізичного виховання до освітніх трансформацій, розкривають шляхи формування ключових

компетентностей Нової української школи засобами фізичного виховання, формують готовність учителів фізичної культури працювати в нових освітніх реаліях. У зв'язку з цим, постає потреба в розкритті сутності трансформації шкільного фізичного виховання, застосуванні компетентнісного підходу та виявленні шляхів формування кожної ключової компетентності у фізичному вихованні школярів, що дає підстави стверджувати про актуальність і важливість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми 3.3 «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення» Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – теоретико-методологічні й технологічні основи фізичного виховання і оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення та теми технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого на засіданні кафедри теорії та методики фізичної культури, протокол № 11 від 27.01.2021 р. (затверджено на засіданні вченої ради ЛДУФК ім. Івана Боберського, протокол № 4 від 09.02.2021 р.).

Роль автора як співвиконавця теми полягає в науковому обґрунтуванні, розробленні комплексної моделі освітніх трансформацій у фізичному вихованні для учасників освітнього процесу; обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці ефективності програми підвищення кваліфікації учителів фізичної культури; науковому обґрунтуванні, розробленні та визначенні ефективності організаційно-методичних умов щодо формування ключових компетентностей у школярів закладів загальної середньої освіти засобами фізичного виховання; виявленні ставлення учителів фізичної культури до освітніх трансформацій в умовах Нової української школи; встановленні рейтингу підтримки освітніх реформ.

Мета дослідження – науково обґрунтувати теоретико-методологічні підходи до трансформації системи фізичного виховання відповідно до концептуальних положень Нової української школи.

Завдання дослідження:

1. Здійснити ретроспективний аналіз трансформацій шкільного фізичного виховання та встановити етапи освітніх змін у системі шкільної освіти й фізичному вихованні в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття.
2. Виявити ставлення фахівців фізичного виховання до освітніх трансформацій в умовах освітньої реформи «Нова українська школа».
3. Установити рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури в умовах Нової української школи для можливостей формування ключових компетентностей.

4. Обґрунтувати, розробити комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання для учасників освітнього процесу.

5. Експериментально перевірити ефективність складових комплексної моделі для розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах НУШ та ключових компетентностей здобувачів закладів загальної середньої освіти.

6. Науково обґрунтувати, розробити та визначити ефективність організаційно-методичних умов формування ключових компетентностей у школярів закладів загальної середньої освіти засобами фізичного виховання.

Об'єкт дослідження: фізичне виховання в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: теоретико-методологічні підходи до впровадження основних освітніх трансформацій у процес фізичного виховання в умовах Нової української школи.

Методологія дослідження ґрунтувалася на загальній методології наукового дослідження (Ю. Бріскін, О. Вацеба, Г. Єдинак, Ю. Петришин, Д. Чернілевський, Б. Шиян); фундаментальних положеннях теорії та методики фізичного виховання (І. Боднар, Т. Круцевич, Н. Москаленко, Н. Пангелова, В. Папуша, Є. Приступа, О. Томенко, Б. Шиян); методологічних підходах в освіті та фізичному вихованні: історичному, системному, діяльнісному, компетентнісному, особистісно орієнтованому, інтегрованому, комплексному (І. Бех, Н. Белікова, Г. Грибан, М. Данилевич, О. Дубогай, Н. Завидівська, І. Іваній, І. Костікова, В. Кремень, С. Криштанович, Ю. Мосейчук, Л. Мосійчук, Т. Ротерс, А. Сокіл, Н. Степанченко, Л. Сущенко); теоретико-методологічних засадах освітніх змін, реформування й модернізації шкільної освіти та фізичного виховання в Україні та в країнах Європейського Союзу (Д. Аникеев, В. Базенко, Л. Березівська, І. Гасюк, В. Гончарук, Л. Гриневич, Л. Даниленко, Л. Зеленська, М. Калина, С. Книшик, О. Кузнєцова, О. Кузьменко, А. Леонова, Т. Литнєва, О. Лобова, О. Локшина, О. Ляшенко, Б. Максимчук, Н. Москаленко, А. Яковенко, В. Кремень, С. Онищук, Н. Пангелова, В. Папіжук, О. Пометун, І. Раєвська, О. Савченко, Д. Скальський, І. Турчик, О. Ярова); теоретичних засадах компетентнісного підходу, формування ключових компетентностей в освітніх практиках закладів загальної середньої освіти, запровадження нових способів оцінювання навчальних досягнень учнів із фізичного виховання (О. Аксьонова, О. Барна, Н. Бібік, О. Буган, К. Гораш, Т. Грабовська, В. Гузар, Л. Гуцан, Г. Жиров, К. Дмитренко, О. Кінах, І. Ковальчук, Т. Комінарець, Ю. Малієнко, С. Моїсєєв, О. Овчарук, О. Панасюк, О. Савченко); теоретико-методичних основах кадрового забезпечення фізичного виховання та системи підвищення кваліфікації фахівців із фізичного виховання в умовах освітніх змін (В. Бабаліч, О. Баштовенко, Н. Белікова, А. Булда, В. Вітюк, С. Данило, Н. Денисенко, Т. Диба, Л. Дубровська, М. Дудчак, І. Іваній, С. Колесник, Т. Лимар, Ю. Мосейчук, М. Носко, О. Отравенко, В. Подгорна, А. Проценко, Е. Сивохоп, В. Троценко, С. Хлібкевич, А. Якимчук).

Методи дослідження:

– методи дослідження теоретичного й емпіричного рівнів (аналіз і синтез; аналогія; екстраполяція; системний; ретроспективний аналізи; документальний метод) розкривають особливості становлення української системи шкільної освіти та фізичного виховання в період кінця ХХ – початку ХХІ століття в Україні та в країнах Європейського Союзу. Це дало можливість визначити наукову розробленість досліджуваної проблеми, конкретизувати об’єкт і предмет, сформулювати мету й завдання. Використання теоретичних методів допомогло здійснити ретроспективний аналіз основних освітніх трансформацій у системі шкільної освіти загалом та у фізичному вихованні зокрема в період незалежності України; окреслити етапи змін в освіті й у фізичній культурі в Україні та в країнах Європейського Союзу; виокремити причини реформування фізичного виховання на сучасному етапі розвитку галузі; проаналізувати освітні трансформації в навчальних програмах із фізичної культури для закладів загальної середньої освіти упродовж 1992–2023 років; становлення компетентнісного підходу у фізичному вихованні в Україні та в країнах Європейського Союзу; порівняти формування ключових компетентностей у європейських країнах та в Україні. Окрім цього, проаналізовано 295 дисертаційних робіт, захищених в Україні упродовж 1991–2022 років. Це дало можливість окреслити проблематику, тематику та напрями наукових досліджень із фізичного виховання здобувачів загальної середньої освіти, зіставити відповідність тематик наукових досліджень із трансформаційними процесами у фізичному вихованні упродовж кожного періоду його становлення.

Особливу увагу приділено законодавчим і нормативно-програмним документам, які визначають державну політику щодо розвитку освіти й фізичного виховання. Основними методами отримання первинних інформаційних даних були аналіз й узагальнення наукової та методичної літератури; інформаційних ресурсів мережі «Інтернет» українських (сайти Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти та науки України, Міністерства молоді та спорту України, Урядового порталу) та закордонних сайтів;

– соціологічні методи дослідження: опитування (за допомогою анкетування), неформальні бесіди, інтерв’ю учителів фізичної культури та учнів. Це допомогло виявити ставлення фахівців із фізичного виховання до освітніх нововведень реформи «Нова українська школа», дослідити кадрове забезпечення предмета в початковій школі, установити рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури. Окрім цього, у результаті опитування виявлено труднощі, які перешкоджають якісному впровадженню основних освітніх трансформацій реформи НУШ у фізичне виховання здобувачів освіти.

За допомогою тестування встановлено сформованість громадянських і соціальних компетентностей в учнів 5 класів під час пілотного етапу дослідження на основі використання технологій, які сприяють «ситуації успіху»; домінування та лідерства в освітньому процесі із застосуванням ігрового методу за допомогою спеціально дібраних рухливих і спортивних ігор. Визначено самооцінку,

стратегію поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації, уміння комунікувати під час ігрової діяльності та співпрацювати в команді. Для цього використано такі тести: Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан) – для визначення рівня самооцінки; Д. Амірхана – для визначення зміни стратегії поведінки школярів під час виникнення проблемної ситуації; В. Ряховського – для визначення зміни рівня комунікативності учнів; Д. Ельконіна – для визначення зміни співпраці.

За допомогою тестування досліджено рівень сформованості громадянських і соціальних компетентностей в учнів 3 та 6 класах під час основного етапу дослідження. Застосовано валідизований та адаптований закордонний інструментарій – анкету «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку» (проф. Й. Руїс-Ордонес) та модуль «Громадянські компетентності у фізичному вихованні» (проф. Ю. Павлова).

Рівень сформованості громадянських компетентностей визначено за допомогою української версії анкети «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку», яка складалася з 12 запитань, об'єднаних у три шкали, – «Солідарність», «Зобов'язання та відповідальність», «Діалог та повага», та спеціального модуля «Громадянські компетентності у фізичному вихованні», що містив 10 запитань. Для відповіді на кожне запитання використано п'ятибальну шкалу Лікерта (1 – «Категорично не погоджуюся», 5 – «Абсолютно погоджуюся»).

Рівень розвитку соціальних цінностей / про- та антисоціальної поведінки школярів визначено за допомогою опитувальника «Fair play in Physical Education Questionnaire (FPQ-PE)», який надала проф. М. Хасандра та адаптувала українську версію проф. Ю. Павлова.

Анкета складається з 16 питань, що згруповані в 4 шкали («Повага до інших», «Домовленості», «Хитрування», «Обман»). Дві перші шкали характеризують просоціальну поведінку й цінності, дві інші – антисоціальну. Максимальний бал за кожною шкалою був 20. Високі бали за першими двома шкалами (просоціальні цінності) свідчать про високий рівень розвитку просоціальної поведінки, натомість високий показник за шкалами, що характеризують антисоціальні цінності, є негативним явищем. Були поставлені запитання, які дають можливість зрозуміти рівень сформованості у школярів загальнолюдських цінностей («Я підтримую своїх гравців по команді», «Я допомагаю гравцям по команді», «Я відзначаю хороші зусилля моїх гравців по команді», «Якщо я програв гру, то вітаю своїх суперників», «Коли гра завершується, я потискую руку своїм суперникам», «Я ображаю своїх суперників», «Я намагаюся вивести з рівноваги своїх суперників», «Я обманюю», «Я обманюю, якщо це допоможе перемогти» тощо);

– педагогічні методи дослідження: педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний). Констатувальний експеримент був проведений для визначення ставлення учителів фізичної культури до освітніх трансформацій на сучасному етапі розвитку шкільного фізичного виховання, становлення рейтингу підтримки реформ і труднощів у реалізації НУШ. Це стало

важливою передумовою для наукового обґрунтування й розроблення комплексної моделі освітніх трансформацій. Формувальний експеримент передбачав експериментальну перевірку ефективності складових цієї моделі – спецкурсу з розвитку професійних компетентностей «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» для учителів фізичної культури та рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей для школярів;

– методи математичного та статистичного аналізу застосовано для статистичної обробки отриманих результатів на різних етапах виконання дисертації. Для оброблення результатів опитування учителів фізичної культури використано статистичний аналіз. Матеріали дослідження опрацьовано в програмі Microsoft Office Excel. Визначено середнє арифметичне значення відповідей респондентів у відсотках у семи областях України та відсоткове значення підтримки в кожній області. Окрім цього, застосовано χ^2 -квадрат Пірсона для виявлення вірогідності розбіжностей думок респондентів від середньостатистичного показника. Також застосовано метод порівняння пропорцій у програмі Statistica-2010 для виявлення вірогідності розбіжностей у підтримці освітніх реформ представників кожної з опитаних областей порівняно з учителями фізичної культури Львівської області. Математична обробка результатів педагогічного експерименту передбачала підрахунок вхідного й вихідного рівнів професійної компетентності на основі відсоткового значення. Також визначено середньоарифметичне значення рівня засвоєння кожної теми, стандартну похибку середнього арифметичного, дисперсію. Статично істотну різницю між показниками на початку та наприкінці експерименту визначено за методом статистичних гіпотез для випадку зв'язаних вибірок. Обчислено розрахункове значення за t-критерієм Стьюдента та порівняно його з табличним. Статистично значущою є різниця за $p < 0,001$ та за $p < 0,01$. Здійснено кореляційний аналіз та встановлено взаємозв'язки між навчальними темами розробленої експериментальної програми спецкурсу за допомогою кореляційної матриці. Взаємозв'язки визначено за шкалою оцінювання тісноти зв'язку за коефіцієнтом кореляції Чеддока та критичним його значенням.

Наукова новизна одержаних результатів:

– *уперше* науково обґрунтовано та розроблено комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання, яка складається з таких блоків: цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального. Цільовий блок окреслює передумови, визначає мету, завдання, принципи навчання. Методологічний блок розкриває підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний забезпечує навчання для учасників освітнього процесу та реалізовується через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти з використанням засобів дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації: конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку в

кімнатах Zoom, застосунку «LeaningApps.org» мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосуванням технік формувального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти передбачено створення ситуації «успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного й компетентнісного навчання. Результативно-оцінювальний блок містить форми й інструментарій контролю за рівнем професійних компетентностей фахівців і ключових компетентностей здобувачів освіти;

- *уперше* науково обґрунтовано експериментальну програму підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи», яка спрямована на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій;

- *уперше* визначено ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ та встановлено такий рейтинг підтримки освітніх трансформацій: навчання через діяльність, свобода вибору навчальних програм, різні форми підвищення кваліфікації, різні форми навчання учнів; запровадження дистанційного, інтегрованого та інклюзивного навчання, незалежної сертифікації учителів, зміна структури закладу освіти, децентралізація в управлінні освітою; 12-річний термін навчання, вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;

- *уперше* під час ретроспективного аналізу визначено етапи та зміст освітніх трансформацій фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України кінця ХХ – початку ХХІ століття;

- *уперше* науково обґрунтовано сучасні підходи до формування ключових компетентностей у фізичному вихованні здобувачів закладів загальної середньої освіти;

- *удосконалено* наукову інформацію щодо реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти в Україні та за кордоном;

- *удосконалено* умови для формування ключових компетентностей здобувачів освіти через створення педагогічних ситуацій, методичних прийомів і методичних підходів;

- *набули подальшого розвитку* наукові дані українських і закордонних учених про теоретико-методологічні засади освітніх змін, реформування й модернізацію шкільної освіти та фізичного виховання в Україні.

Практичне значення полягає у розробленні та впровадженні:

- комплексної моделі освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу. Завдяки реалізації заходів змістовно-процесуального блоку моделі поліпшилася якість реалізації освітньої реформи «Нова українська школа» в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, підвищився рівень знань, умінь і навичок учителів фізичної культури щодо застосування діяльнісного, компетентнісного, інтегрованого, інклюзивного підходів у фізичному вихованні. Запропоновані заходи для майбутніх фахівців із фізичного виховання (студентів й аспірантів) дали можливість сформувати професійні компетентності здобувачів

вищої освіти під час педагогічної практики та поліпшити обізнаність із сучасними трансформаціями в межах реформи «Нова українська школа»;

– програми спецкурсів для курсової перепідготовки педагогічних працівників, що сприяло удосконаленню професійних компетентностей учителів фізичної культури з усіх напрямків, які передбачені вимогами Постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800 в практику закладів вищої освіти та системи післядипломної освіти. Це такі напрямки, як розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури (знання навчального предмета, фахових методик, технологій); психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; створення безпечного й інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання; забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; використання інформаційно-комунікативних і цифрових технологій в освітньому процесі, включно з електронним навчанням, інформаційною та кібернетичною безпекою;

– організаційно-методичних умов для формування ключових компетентностей у здобувачів освіти через застосування методичних підходів, педагогічних ситуацій, рекомендацій із формування ключових компетентностей засобами фізичної культури в практику закладів загальної середньої освіти. Це позитивно вплинуло на формування професійних компетентностей учителів фізичної культури щодо реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні в умовах Нової української школи;

– методичних рекомендацій із формування громадянських і соціальних компетентностей засобами фізичного виховання в практику закладів загальної середньої освіти. Це сприяло удосконаленню навичок співпраці, формуванню лідерських якостей, соціальної взаємодії під час ігрових ситуацій, прийомів спілкування державною та іноземними мовами, продукуванню креативних ідей у доборі фізичних вправ, використанню інноваційних засобів в освітньому процесі, використанню QR-кодів і цифрових пристроїв під час занять фізичною культурою, застосуванню засобів фізичного виховання в умовах природного середовища.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, які представлені в дисертаційній роботі, отримано одноосібно. В опублікованих наукових працях із співавторами здобувачеві належить: пошук джерел інформації, розроблення анкети та проведення опитування учителів фізичної культури, дослідження сформованості громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти, опитування здобувачів освіти 3 та 6 класів, узагальнення результатів опитування, математична обробка, участь в укладанні програми для учнів початкової школи з дитячого фітнесу та звіроаеробіки, аналіз та інтерпретація даних.

Внесок співавторів полягає у допомозі в укладенні програми спецкурсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, частковій математичній обробці результатів дослідження та обговоренні отриманих результатів.

Кандидатську дисертацію на тему «Удосконалення фізичного виховання учнів 5–9 класів із застосуванням варіативних модулів навчальної програми» зі

спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення захищено 2015 року у Львівському державному університеті фізичної культури. Матеріали кандидатської роботи в тексті докторської дисертації частково використано в оглядовій частині.

Апробація результатів дисертації. Результати проведених досліджень оприлюднено під час VI International Conference on Science, Culture and Sport (Ankara, 2018); XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Дніпро, 2018); XIV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Дніпро, 2019); X Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2019); IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фізична активність і якість життя людини» (Луцьк, 2020); XXIV Міжнародної наукової конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 2020); II Міжнародного науково-спортивного конгресу студентів та молодих вчених «Актуальні питання фізичної культури, спорту, ерготерапії» (Чернівці, 2020); IX Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи» (Київ, 2021); XII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» (Київ, 2021); III Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2021); XIII International Science Practical Conference «Current issues of science and education» (Rome, Italy, 2021); IV International Scientific Conference «Physical culture and safety management» (Grudziadz, 2021); XV International Scientific Conference «Society. Integration. Education» (Rezekne, 2021); XI Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2021); Міжнародної науково-практичної конференції «Основні напрямки фізичної культури, спорту та ерготерапії» (Дніпро, 2021); IX Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 2021); VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фізична активність та якість життя людини» (Луцьк, 2022); III Міжнародного науково-спортивного конгресу Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (Чернівці, 2022); Міжнародної науково-практичної конференції «Основні напрямки фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії» (Дніпро, 2022); XXII Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (Харків, 2022); XXVII Міжнародної наукової конференції «Молода спортивна наука України» (м. Львів, 2023); V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти» (Луганськ, 2023); XII Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2023); Міжнародного семінару «Діяльність закладів вищої освіти у воєнний час» (Миколаїв, 2022); Відкритого регіонального

науково-методичного семінару для науково-педагогічних та педагогічних працівників «Інноваційні технології при викладанні дисципліни «Фізичне виховання» в умовах дистанційного навчання» (Миколаїв, 2022); III Регіональної науково-практичної конференції «Фізична культура в школі: стан та перспективи розвитку» (Івано-Франківськ, 2022); Першого обласного дидактико-педагогічного форуму «Формування педагога нового покоління: новий професійний стандарт учителя» (Львів, 2021).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 44 друковані праці, серед яких 28 наукових статей, що відображають основні наукові результати дисертації (8 публікацій у закордонних періодичних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science, та 20 – у фахових виданнях України категорії Б за спеціальністю), 7 публікацій засвідчують апробацію матеріалів дисертації та 9 додатково відображають результати дослідження.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, шести розділів, висновків, посилань (555 джерел, з них 462 написані кирилицею та 93 – латиницею) та 7 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 553 сторінки, з них 362 – основного тексту. Роботу ілюстровано 36 рисунками та 62 таблицями.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість роботи й особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві наукових працях; відображено апробацію результатів дослідження та кількість публікацій за темою дисертації.

У першому розділі дисертації «**Теоретичні аспекти трансформацій у системі шкільної освіти й фізичного виховання кінця ХХ – початку ХХІ століття в Україні та за кордоном**» подано аналіз наукової, методичної літератури та офіційних документів із теми дисертації. Здійснено ретроспективний аналіз освітніх трансформацій кінця ХХ – початку ХХІ століття. Виокремлено чотири етапи освітніх змін у закладах загальної середньої освіти й окреслено суть освітніх трансформацій у кожному з етапів.

Особливу увагу приділено етапу модернізації шкільного фізичного виховання в Україні в період 2016–2023 років – період розроблення та запровадження в практику закладів загальної середньої освіти нововведень освітньої реформи «Нова українська школа».

Установлено, що значні освітні трансформації впроваджено від 2018 року, а саме: компетентнісний, діяльнісний, інтегрований, інклюзивний підходи в навчанні, реалізацію принципу дитиноцентризму та педагогіки партнерства, автономію закладів освіти, академічну свободу вчителя, незалежну сертифікацію педагогічних працівників, зміни у формах і способах оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Акцентовано увагу на трансформаціях у країнах Європейського Союзу. Проаналізовано поняття «компетентність» у шкільних системах деяких країн Європи. Проаналізовано розвиток та оцінювання ключових компетентностей у

країнах Європейського Союзу. Виокремлено внесок шкільного предмета «Фізична культура» у розвиток європейської рамки ключових компетентностей як важливої передумови до запровадження таких трансформацій у системі української шкільної освіти.

Здійснено порівняльний аналіз відображення освітніх змін у захищених дисертаційних роботах в Україні. Виявлено різні підходи науковців до етапності змін у шкільній освіті та фізичному вихованні. Здебільшого наукові дослідження в кожному етапі стосуються тих самих проблем: розвитку фізичних якостей; рівня фізичної підготовленості; пошуку шляхів поліпшення стану здоров'я; особливостей фізичного виховання в екологічно забруднених регіонах.

Аналіз та узагальнення наукових досліджень дав можливість установити низку суперечностей, які потребують нагальної уваги, а саме: між освітніми трансформаціями, що задекларовані освітньою реформою НУШ, та розробленням заходів на державному рівні, які сприяють поінформованості вчителів щодо шляхів їх упровадження; між запровадженням нової системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти та професійною компетентністю учителів щодо їх застосування на практиці; між компетентнісним навчанням у закладах загальної середньої освіти та здатністю фахівців сформулювати кожен ключову компетентність засобами фізичного виховання. Названі суперечності дають змогу розв'язати важливу науково-практичну проблему, яка полягає у відсутності наукового обґрунтування теоретико-методологічних підходів до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» представлено методологію дослідження, здійснено опис методів, використаних під час проведення дослідження відповідно до мети, завдань, об'єкта, предмета. Подано інформацію про учасників дослідження, наведено опис етапів організації та інструментарію дослідження.

У методології окреслено теоретичні та методологічні підходи. За допомогою *історичного підходу* здійснено аналіз освітніх змін, які відбувалися в системі шкільної освіти та в системі фізичного виховання. *Системний підхід* дозволив проаналізувати систему підвищення кваліфікації учителів, систему підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та систему шкільного фізичного виховання як складові системи професійної фізкультурної освіти для всіх учасників освітнього процесу. Такий підхід забезпечив високий рівень професійної культури, єдність і цілісність її складових, а тому використано при розробленні комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій. Реалізація *діяльнісного підходу* спрямовано на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти та командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. *Компетентнісний підхід* спрямований на формування загальних та професійних компетентностей учителів фізичної культури, майбутніх фахівців фізичного виховання та ключових компетентностей здобувачів освіти. В рамках реформи НУШ компетентнісний підхід розглядається як динамічна комбінація знань, умінь та навичок, які необхідні особистості для

успішної самореалізації чи то в побутовому житті, чи то в професійній сфері. *Особистісно орієнтований підхід* у реформі НУШ посідає одне з провідних місць і реалізується через дотримання вимог принципів дитиноцентризму та педагогіки партнерства. Ці два принципи спонукають учителів фізичної культури враховувати в освітньому процесі індивідуальні особливості школярів, мотивацію учнів до рухової активності, вікові особливості здобувачів освіти, їхні інтереси та ступінь творчості, а також визнавати здобувачів активними учасниками освітнього процесу. *Інтегрований підхід* забезпечує доцільне об'єднання та синтез компонентів змісту навчання внутрішньопредметного і міжпредметного характеру. Такий підхід покладений в основу реформи НУШ та дає можливість відійти від меж предмету, сфокусувати увагу під час навчання на цілісності сприйняття дитиною довкілля та можливість практикувати рухову активність в умовах природного середовища; на взаємозв'язках між виконанням фізичних вправ та функціонуванням організму. В рамках реформи у фізичному вихованні учням запропонована внутрішньоурочна інтеграція у вигляді поєднання засобів декількох варіативних модулів в одному уроці відповідно до вимог модельної навчальної програми з фізичної культури. *Комплексний підхід* використано при укладанні моделі впровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання. Комплексність розглядається як одночасне залучення усіх учасників освітнього процесу до формування знань, умінь та навичок: учителів, студентів, аспірантів та здобувачів закладів загальної середньої освіти. На підставі цього відбувалося обґрунтування необхідності застосування того чи іншого методу дослідження для розв'язання конкретизованих завдань дисертаційного дослідження.

Дослідження проведено впродовж п'яти етапів від 2016 до 2023 р.

На першому етапі (жовтень 2016 р. – жовтень 2018 р.) проаналізовано та узагальнено літературні джерела, офіційні документи щодо трансформації, реформування й компетентнісного підходу у фізичному вихованні в Україні та за кордоном. На основі аналізу й узагальнення джерельної бази обрано напрям та тему дисертації. Узагальнено освітні реформи та виокремлено етапи освітніх трансформацій у фізичному вихованні закладів загальної середньої освіти. Написано наукові статті, які відображають освітні трансформації, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

Упродовж другого етапу (жовтень 2018 р. – жовтень 2019 р.) визначено шляхи формування громадянських і соціальних компетентностей у здобувачів освіти та розроблення методичних рекомендацій щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність». Фізична культура». Проведено пілотне дослідження з виявлення ефективності розроблених рекомендацій для учнів 5 класів. Написано наукові статті, тези за результатами проведених досліджень, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

На третьому етапі (жовтень 2019 р. – жовтень 2020 р.) проаналізовано стандарти освіти фізкультурної освітньої галузі початкової освіти та базової середньої освіти освітньої галузі «Фізична культура» України, розроблено шляхи формування ключових компетентностей у фізичному вихованні. Проведено констатувальний експеримент для визначення ставлення фахівців з фізичного

виховання до освітніх трансформацій НУШ на основі опитування 341 учителя фізичної культури із семи областей України: Львівської, Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, Івано-Франківської, Дніпропетровської та Херсонської. Установлено рейтинг підтримки освітніх змін для обґрунтування комплексної моделі освітніх трансформацій. Здійснено математичну обробку результатів опитування учителів. Написано перший і другий розділи докторської дисертації. Написано наукові статті, тези за результатами проведених досліджень, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

Упродовж четвертого етапу (жовтень 2020 р. – жовтень 2021 р.) обґрунтовано, розроблено сучасні підходи до системи підвищення кваліфікації учителів фізичної культури для поліпшення рівня професійної готовності та ефективної реалізації освітніх трансформацій на сучасному етапі. Експериментально перевірено складові комплексної моделі освітніх трансформацій – програму спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» курсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури та сформованість громадянських і соціальних компетентностей для учнів. Окрім цього, науково обґрунтовано організаційно-методологічні умови формування ключових компетентностей через укладання методичних підходів, прийомів та педагогічних ситуацій, які розкривають шляхи формування ключових компетентностей здобувачів освіти засобами фізичного виховання. Здійснено математичну обробку результатів педагогічного експерименту. Організовано та проведено основний етап дослідження з перевірки сформованості рівнів громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти як провідної компетентності відповідно до стандартів галузі на основі тестування учнів 3 та 6 класів. Написано третій, четвертий та п'ятий розділи дисертації, наукові статті, тези за результатами проведених досліджень, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

На п'ятому етапі (жовтень 2021 р. – травень 2023 р.) проаналізовано та узагальнено отримані результати дисертаційного дослідження, сформульовано висновки. Написано шостий розділ дисертації та наукові статті, тези. Взято участь у міжнародних наукових конференціях. Представлено дисертацію до захисту.

У третьому розділі **«Ставлення фахівців з фізичного виховання до впровадження освітніх реформ та реалізації ключових компетентностей у шкільному фізичному вихованні»** подано кадрове забезпечення фізичного виховання в початкових класах. Установлено, що здебільшого уроки фізичної культури проводять учителі початкових класів (44,1%), рідше – фахівці з профільною освітою (30,4%), також у школах застосовують комбінований підхід (25,5%): у частині класів проводять уроки фізичної культури учителі початкових класів, в інших – учителі фізичної культури.

З'ясовано ставлення фахівців із фізичного виховання до заходів, які реалізують у межах реформи НУШ, та встановлено рейтинг підтримки освітніх трансформацій на основі опитування 341 учителя фізичної культури семи областей України: Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Хмельницької, Вінницької, Дніпропетровської та Херсонської. Області для дослідження обрано

випадково. У рейтингу освітніх трансформацій значну підтримку виявлено у запровадженні навчання через діяльність, тобто діяльнісний підхід (78,6%); свободи вибору навчальних програм для проведення уроків (77,4%); різних форм підвищення кваліфікації (74,4%); різних форм навчання здобувачів освіти (71,3%).

Значно нижчий відсоток підтримки виявлено у запровадженні таких освітніх трансформацій, як дистанційне навчання (59,7%); сертифікація учителів (53,6%); інтегроване навчання (51,6%) та зміна структури закладу освіти (51,6%).

Менше ніж половина опитаних учителів підтримує інклюзивне навчання у фізичному вихованні (42,2%) та децентралізацію в управлінні освітою (39,1%).

Найнижчий відсоток виявлено в підтримці запровадження 12-річного терміну навчання (28,1%) та вербального оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти (19,7%) (рис.1).

Рис. 1. Рейтинг підтримки освітніх трансформацій учителями фізичної культури, %

Досліджено та проаналізовано ставлення фахівців із фізичного виховання до можливостей формування ключових компетентностей НУШ у здобувачів освіти засобами фізичного виховання; рівень поінформованості учителів фізичної культури з особливостями стандарту початкової та базової середньої освіти НУШ фізкультурної освітньої галузі у 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» у 5–9 класах.

Установлено відсутність одностайної думки щодо можливостей реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні школярів та формування ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа» засобами фізичного виховання. Високий рівень формування має ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» (89,6 %); вищий за середній рівень – «Культурна компетентність» (70,8 %), «Навчання упродовж життя» (68,9 %), «Інноваційність» (63,9 %), «Екологічна компетентність» (63,4 %), «Громадянські і соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності прав людини, добробуту та здорового способу життя з усвідомленням рівних прав та можливостей» (58,9 %), «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від

державної) та іноземними мовами» (56,6 %), «Інформаційно-комунікативна компетентність» (56,1 %) та «Математична компетентність» (55,7 %); нижчий за середній рівень – «Компетентності у галузі природничих наук, техніці та технологіях» (49,1 %) та «Підприємливість і фінансова грамотність» (31,1 %) (рис. 2).

Рис. 2. Показники ставлення вчителів до можливості формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання, %

Установлено, що учителі фізичної культури не можуть змоделювати урок на засадах компетентнісного навчання, укласти педагогічні ситуації, методичні підходи та прийоми, які б формували шляхи впровадження ключових компетентностей у фізичному вихованні.

Опитування фахівців засвідчило, що найефективнішим джерелом отримання знань, умінь і навичок щодо освітніх трансформацій на сучасному етапі є система підвищення кваліфікації педагогічних працівників (60,4 %). Учителі фізичної культури потребують ефективного навчання (38,6 %) для формування професійних компетентностей для реалізації основних положень реформи «Нова українська школа» у практичній діяльності, на що зроблено акцент у подальших розділах дисертаційного дослідження.

У четвертому розділі «Комплексна модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання» розкрито передумови запровадження цієї моделі, принципи, які покладено в основу реалізації моделі, подано структуру, зміст заходів, які ефективно та позитивно впливають на формування обізнаності учасників освітнього процесу з основними трансформаціями освітньої реформи НУШ та її реалізацію в практику закладів загальної середньої освіти, а також змінюють підходи до проведення шкільного фізичного виховання відповідно до вимог НУШ.

Серед основних передумов виокремлено чотири основні напрямки трансформацій: запровадження освітньої реформи «Нова українська школа», яка

радикально змінює підходи до освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти: нові стандарти освіти, компетентнісний, інтегрований, інклюзивний, діяльнісний підходи; реалізація принципів дитиноцентризму, педагогіки партнерства; автономія закладів освіти; формувальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів; запровадження нової системи підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, що дає можливість учителям фізичної культури за власним бажанням обирати форми та суб'єктів, що надають освітні послуги для удосконалення професійних компетентностей; запровадження Програми Президента України «Здорова Україна» та реалізація проєктів «Активні парки» та «Спортивний майданчик»; проблеми формування ключових компетентностей здобувачів освіти засобами фізичного виховання (рис. 3).

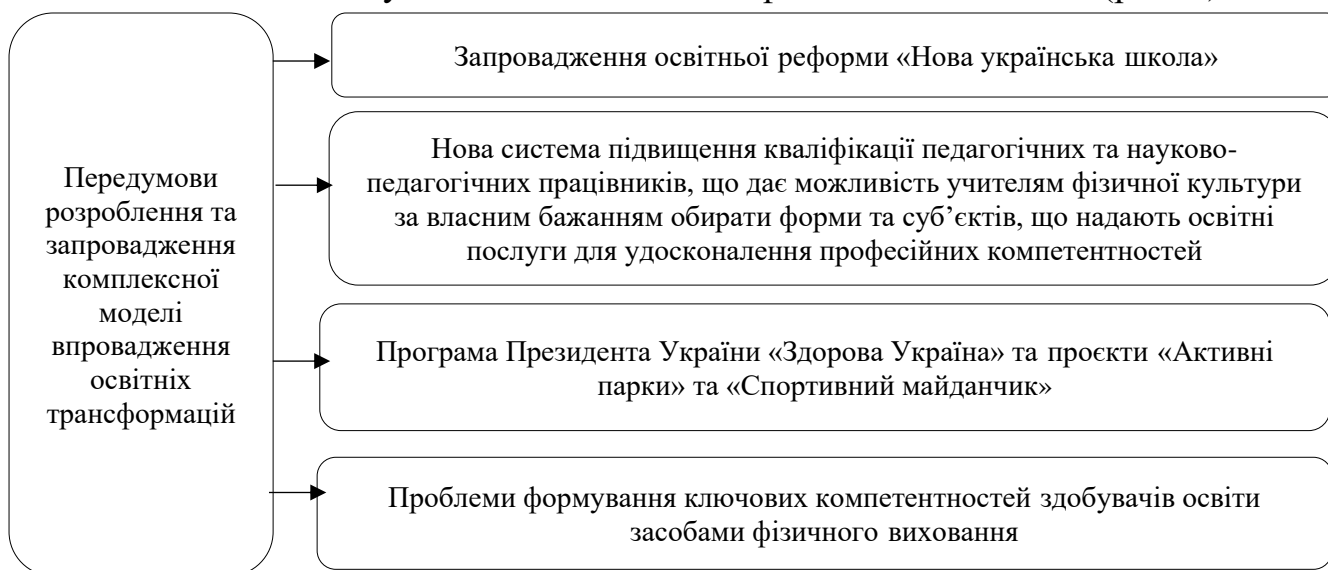

Рис. 3. Чинники, що впливають на необхідність розроблення та запровадження комплексної моделі освітніх трансформацій

Зазначені передумови дали можливість науково обґрунтувати й укласти комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання для усіх учасників освітнього процесу та виокремити її основні блоки: цільовий, методологічний, змістовно-процесуальний, результативно-оцінювальний.

Цільовий блок окреслює передумови, мету, завдання, принципи навчання. Мета моделі – розробити сучасні підходи для формування професійних компетентностей фахівців із фізичного виховання та ключових компетентностей здобувачів освіти відповідно до реформи НУШ. Методологічний блок окреслює підходи до трансформації фізичного виховання – історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, інтегрований, комплексний.

Змістовно-процесуальний блок моделі містить сучасні підходи для учасників освітнього процесу – учителів фізичної культури, майбутніх фахівців фізичного виховання та здобувачів загальної середньої освіти, які реалізовуватимуть завдання нашої моделі. (рис. 4).

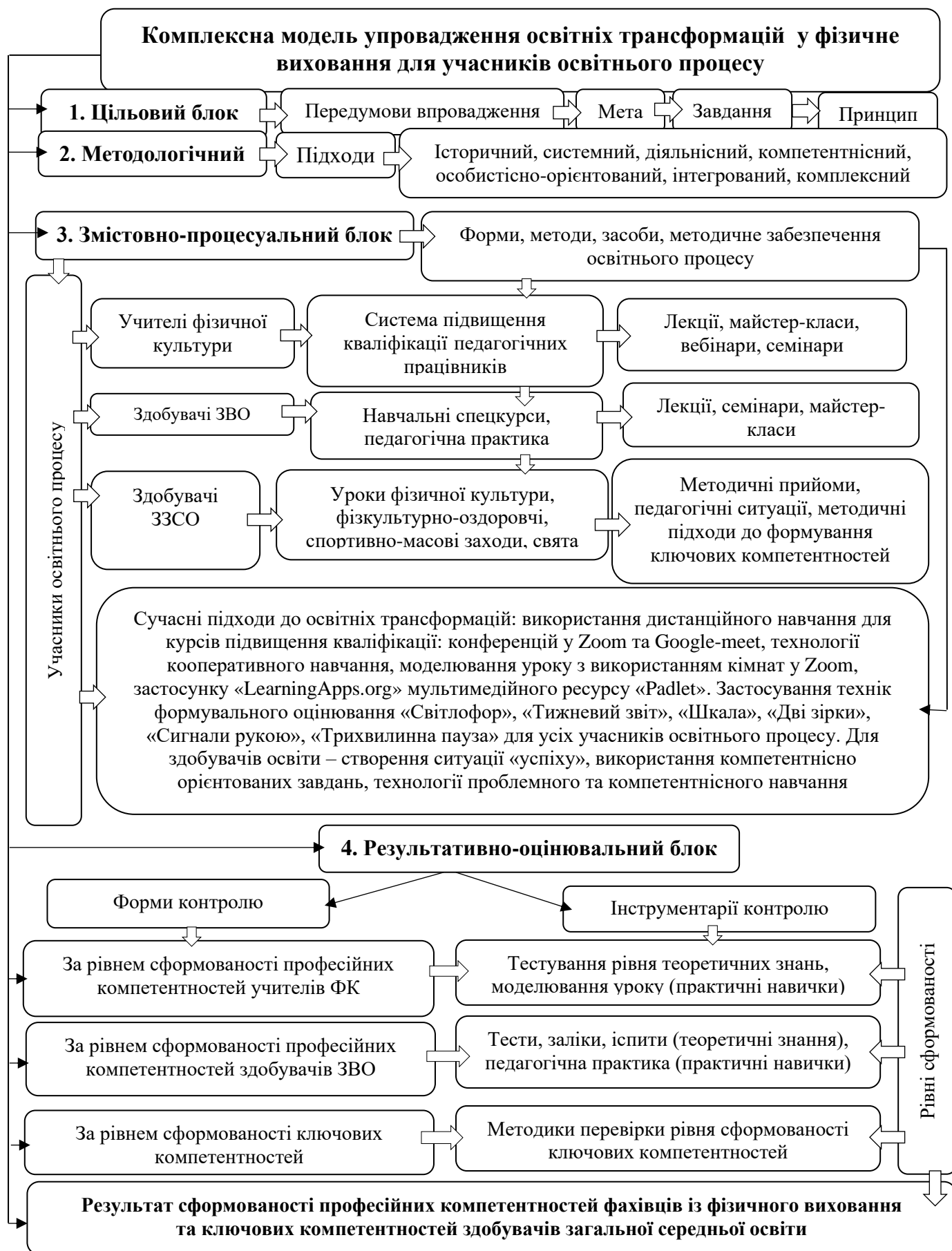

Рис. 4. Структура та зміст комплексної моделі трансформацій

На основі рейтингу підтримки освітніх трансформацій розроблено заходи, які дають можливість сформувати професійну компетентність учителів фізичної культури, майбутніх фахівців для реалізації фізичного виховання здобувачів в умовах НУШ, а також формувати ключові компетентності здобувачів освіти, використовуючи потенціал предмета «Фізична культура». Результативно-оцінювальний блок містить форми та інструментарій контролю за рівнем сформованості професійних компетентностей для учителів фізичної культури та майбутніх фахівців, а також методики перевірки рівня сформованості ключових компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти.

Здійснено теоретичне та методологічне обґрунтування програми спецкурсів з підвищення кваліфікації. Розроблено систему підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, яка складається з п'яти спецкурсів, що відповідають вимогам Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800. Порядок передбачає підвищення кваліфікації з таких напрямів: розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури (знання навчального предмета, фахових методик, технологій); психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання; забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; використання інформаційно-комунікативних і цифрових технологій в освітньому процесі, включно з електронним навчанням, інформаційною та кібернетичною безпекою (рис. 5).

Рис. 5. Програма спецкурсів з підвищення кваліфікації учителів

Програми кожного спецкурсу оприлюднено на офіційному сайті Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського за покликанням: <https://www.ldufk.edu.ua/monitoryng/pidvyshhennya-kvalifikacziyi/uchyteli-fizychnoyi-kultury/>

Кожну з програм розроблено за типовою структурою, що містять теоретико-організаційний, операційний і методичний блоки (рис. 6).

Рис. 6. Програма системи підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури в умовах Нової української школи

Значну увагу в дисертації приділено обґрунтуванню, розробленню та експериментальній перевірці програми спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» (рис. 7), оскільки цей спецкурс спрямовано на розвиток професійних компетентностей відповідно до концептуальних положень НУШ, внесено до комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій, програму укладено одноосібно, експериментальну перевірку її ефективності здійснено самостійно.

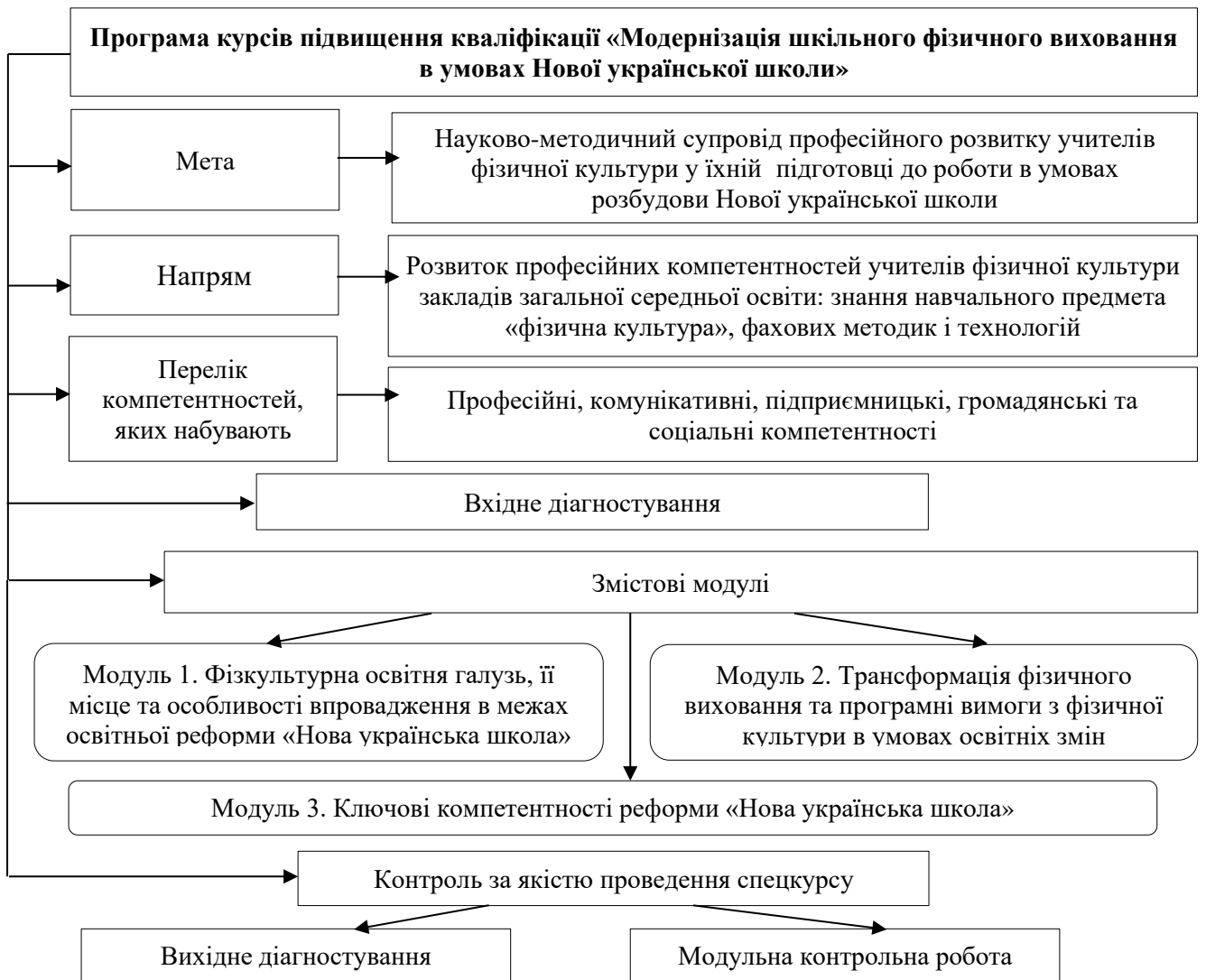

Рис. 7. Структура та зміст програми спецкурсу з формування професійних компетентностей фахівців в умовах НУШ

У п'ятому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності складових комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій»** здійснено перевірку ефективності програми розробленого спецкурсу з розвитку професійних компетентностей «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах НУШ» та рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей школярів.

Експериментальна перевірка ефективності спецкурсу передбачала дослідження рівня обізнаності з особливостями освітніх трансформацій НУШ, стандартів фізкультурної освітньої галузі, освітньої галузі «Фізична культура», запровадження формувального оцінювання у фізичному вихованні. Її здійснено на базі Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (ЕГ) та Комунального закладу Вінницької академії неперервної освіти (КГ). Загалом до педагогічного експерименту залучено 226 учителів фізичної культури різної статі, з різними кваліфікаційними категоріями й педагогічним стажем, з них в ЕГ було 134 особи, КГ – 92 особи. Здійснено перевірку ефективності розвитку професійних компетентностей у межах ЕГ та

КГ, а також проведено порівняльний аналіз ефективності навчання між ЕГ та КГ (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ефективності програм спецкурсу в експериментальній і контрольній групах у межах груп

Категорії	До початку експ., бали (%)	Після зак. експ., бали (%)	p
I. Поінформованість щодо освітньої реформи «Нова українська школа»			
ЕГ (n=134)	390 (58,21)	570 (85,07)	p<0,001
КГ (n=92)	315 (68,48)	356 (77,39)	p<0,001
II. Обізнаність учителів зі складовими формули Нової української школи			
ЕГ (n=134)	355 (52,99)	575 (85,82)	p<0,001
КГ (n=92)	307(66,74)	358(77,83)	p<0,001
III. Обізнаність з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах			
ЕГ (n=134)	384 (57,31)	586 (87,46)	p<0,001
КГ (n=92)	316(68,70)	357(77,61)	p<0,001
IV. Обізнаність зі змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі у 1–4 класах			
ЕГ (n=134)	364 (54,33)	574 (85,67)	p<0,001
КГ (n=92)	312(67,83)	358(77,83)	p<0,001
V. Обізнаність з особливостями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах			
ЕГ (n=134)	451 (67,31)	604(90,15)	p<0,001
КГ (n=92)	385(76,96)	380(82,61)	p<0,001
VI. Обізнаність з особливостями змістових ліній стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5–9 класах			
ЕГ (n=134)	433(64,63)	598(89,25)	p<0,001
КГ (n=92)	351(76,30)	376(81,74)	p<0,001
VII. Розуміння суті формульовального оцінювання			
ЕГ (n=134)	439 (65,52)	602 (89,85)	p<0,001
КГ (n=92)	353(76,74)	378(82,17)	p<0,001
VIII. Рівень компетентності щодо застосування формульовального оцінювання у фізичному вихованні			
ЕГ (n=134)	440(65,67)	590(88,06)	p<0,001
КГ (n=92)	338(73,48)	365(79,35)	p<0,001
IX. Застосування технік формульовального оцінювання			
ЕГ (n=134)	462(62,69)	587(87,61)	p<0,001
КГ (n=92)	334(72,61)	361(78,48)	p<0,001
X. Рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання			
ЕГ (n=134)	222(68,55)	575(85,82)	p<0,001
КГ (n=92)	344(74,78)	356(77,39)	p<0,01

Установлено, що в межах ЕГ та КГ відбулися статистично істотні зміни в розвитку професійних компетентностей за всіма навчальними темами програм спецкурсу. Учасники експерименту статистично істотно поліпшили рівень поінформованості з особливостями реформи НУШ (ЕГ – на 26,86 %; КГ – на 8,91 %, за p<0,001); рівень обізнаності зі складовими формули НУШ (ЕГ – на 32,83 %; КГ – на 11,09 %, за p<0,001) та особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі (ФІО) у 1–4 класах (ЕГ – на 30,15 %; КГ – на 8,91 %, за p<0,001); рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту ФІО у 1–4 класах (ЕГ – на 31,34 %; КГ – на 10,0%, за p<0,001); рівень обізнаності з особливостями стандарту ФІО у 5–9 класах (ЕГ – на 22,84 %; КГ – на 5,63 %, за p<0,001); рівень обізнаності

зі змістовими лініями стандарту ФІО у 5–9 класах (ЕГ – на 24,62 %; КГ – на 5,44%, за $p < 0,001$); рівень розуміння суті формувального оцінювання (ЕГ – на 24,33%, КГ – на 5,43 %, за $p < 0,001$); рівень компетентності щодо застосування формувального оцінювання у фізичному вихованні (ЕГ – на 22,39 %, КГ – на 5,87 %, за $p < 0,001$); рівень застосування технік формувального оцінювання (ЕГ – на 24,92 %, КГ – на 5,87 %, за $p < 0,001$); рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання (ЕГ – на 17,27 %, за $p < 0,001$, КГ – на 2,61 %, за $p < 0,01$).

Отримані результати експериментальної перевірки ефективності спецкурсів спонукали провести нас здійснити порівняльний аналіз розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури ЕГ та КГ (табл. 2).

Таблиця 2

Показники ефективності формування професійних компетентностей експериментальної групи порівняно з контрольною (n=226)

Показники рівня обізнаності з освітньою реформою «Нова українська школа»					
Групи	К-сть	Показники рівнів		t	p
		до експерименту	після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_x$	$\bar{x} \pm S_x$		
ЕГ	n=134	2,9±0,08	4,3±0,05	4,339	p<0,001
КГ	n=92	3,4±0,08	3,9±0,07		
Показники рівня обізнаності зі складовими формули Нової української школи					
ЕГ	n=134	2,6±0,08	4,3±0,08	4,394	p<0,001
КГ	n=92	3,3±0,08	3,9±0,07		
Показники рівня обізнаності зі стандартом фізкультурної освітньої галузі НУШ в 1–4 класах					
ЕГ	n=134	2,9±0,08	4,4±0,05	5,603	p<0,001
КГ	n=92	3,4±0,09	3,9±0,07		
Показники рівня обізнаності із суттю змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі НУШ в 1–4 класах					
ЕГ	n=134	2,7±0,08	4,3±0,06	4,326	p<0,001
КГ	n=92	3,4±0,1	3,9±0,07		
Показники рівня обізнаності зі стандартом освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах					
ЕГ	n=134	3,4±0,09	4,5±0,0	4,837	p<0,001
КГ	n=92	3,8±0,07	4,1±0,06		
Показники рівня обізнаності зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах					
ЕГ	n=134	3,2±0,08	4,5±0,06	4,465	p<0,001
КГ	n=92	3,8±0,07	4,1±0,06		
Показники рівня обізнаності зі суттю формувального оцінювання					
ЕГ	n=134	3,3±0,09	4,5±0,06	4,425	p<0,001
КГ	n=92	3,8±0,08	4,1±0,07		
Показники рівня обізнаності з техніками формувального оцінювання					
ЕГ	n=134	3,1±0,09	4,4±0,05	5,272	p<0,001
КГ	n=92	3,6±0,09	3,9±0,07		
Показники рівня компетентності щодо застосування формувального оцінювання у фізичному вихованні					
ЕГ	n=134	3,3±0,09	4,4±0,05	5,075	p<0,001
КГ	n=92	3,7±0,08	4,0±0,07		
Показники рівня готовності здійснювати професійні обов'язки в умовах НУШ між ЕГ та КГ					
ЕГ	n=134	3,4±0,06	4,3±0,05	5,454	p<0,001
КГ	n=92	3,7±0,07	3,9±0,06		

Як видно з табл. 2, за всіма досліджуваними параметрами статистично істотно поліпшилися професійні компетентності слухачів ЕГ порівняно зі слухачами КГ. Рівень професійної компетентності слухачів курсів ЕГ зріс із нижчого за середній до достатнього, водночас у слухачів КГ переважно залишився в межах середнього рівня, подекуди виявлено достатній рівень.

Окрім цього, здійснено кореляційний аналіз між темами змістових модулів спецкурсів із формування професійної компетентності в умовах НУШ як в ЕГ, так і в КГ. Установлено, що в розробленій експериментальній програмі «Модернізація шкільного фізичного виховання» наявні дуже сильний, сильний, значний, помірний взаємозв'язки між темами спецкурсу. Слабкого взаємозв'язку не виявлено, що доводить цілісність авторського спецкурсу.

Цікавим, на нашу думку, виявився той факт, що в програмі ЕГ існує значний взаємозв'язок між темами, які формують професійну готовність учителів фізичної культури здійснювати професійні обов'язки в умовах НУШ у 5–9 класах, а в програмі КГ – значний взаємозв'язок між формуванням професійної готовності учителів і темами, які розкривають упровадження реформи в початкових класах.

Так, у програмі для ЕГ у значному взаємозв'язку перебувають теми, що висвітлюють особливості стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5–9 класах ($r=0,582677$); формують рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту ($r=0,613388$).

Щодо програми в КГ виявлено значний взаємозв'язок між темами, що формують рівень обізнаності з реформою НУШ ($r=0,569206$), та складниками формули НУШ ($r=0,592119$); особливостями стандарту ФІО у 1–4 класах ($r=0,550036$) та змістовими лініями стандарту ФІО ($r=0,623968$).

Окрім цього, у п'ятому розділі науково обґрунтовано організаційно-методологічні умови для формування ключових компетентностей у здобувачів освіти. Розроблено компетентнісно орієнтовані педагогічні ситуації, методичні прийоми та методичні підходи для реалізації кожної ключової компетентності засобами фізичного виховання. Здійснено експериментальну перевірку сформованості громадянських і соціальних компетентностей школярів та подано результати дослідження здобувачів 5 класів під час пілотного дослідження (до впровадження реформи «Нова українська школа»), а також учнів 3 класів, які охоплені реформою НУШ, та 6 класів, які не навчаються за стандартом НУШ під час основного дослідження.

Установлено, що учасники в ЕГ (38,06 % учителів на початку експерименту та 50,75 % в кінці експерименту) та КГ (44,57 % – на початку та 53,26 % в кінці експерименту) знають, що провідною компетентністю відповідно до стандарту галузі «Фізична культура» є громадянські та соціальні компетентності.

Розроблено методичні рекомендації з формування громадянських і соціальних компетентностей для учителів фізичної культури як провідної компетентності для галузі на основі нашої участі в реалізації швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU».

Установлено, що визначені підходи до формування громадянських і

соціальних компетентностей позитивно впливають на показники самооцінки учнів класів: відсоткове значення учнів із низькою самооцінкою зменшилося з 40,0 до 10,0 %; з адекватною самооцінкою кількість дітей зростає з 55,0 до 75,0 %; з високою – з 5,0 до 10,0 %; із завищеною – з 0,0 до 5,0 % (за методикою Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан) (рис. 8).

Рис. 8. Динаміка зміни показників рівня самооцінки в учнів за методикою Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан)

Поліпшилися показники соціальної взаємодії, стратегії поведінки школярів під час ігрової діяльності: кількість учнів, які здатні до самостійного розв'язання проблемних ситуацій, збільшилася з 10,0 до 75,0 %; учнів, які очікують допомоги та підтримки гравців, – з 20,0 до 80,0 %; здатність учнів до уникнення проблемної ситуації зменшилася – 10,0 до 5,0 % (за методикою Д. Амірхана) (рис.9).

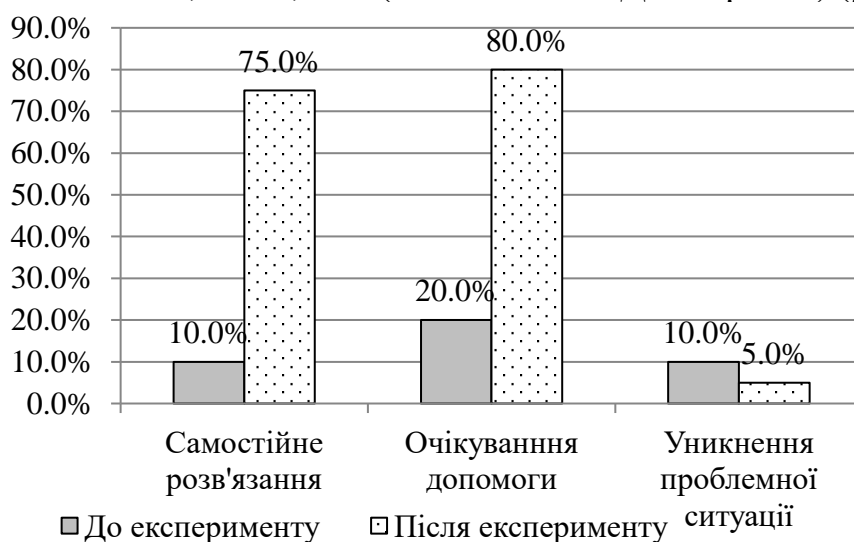

Рис. 9. Динаміка зміни показників стратегії поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації за методикою Д. Амірхана

Поліпшилися комунікативні здібності учнів: високий рівень комунікації в учнів зріс з 20,0 до 40,0 %; середній – з 45,0 до 60,0 %; низького рівня комунікації учнів після запровадження методичних рекомендацій не виявлено (за методикою В. Ряховського) (рис. 10).

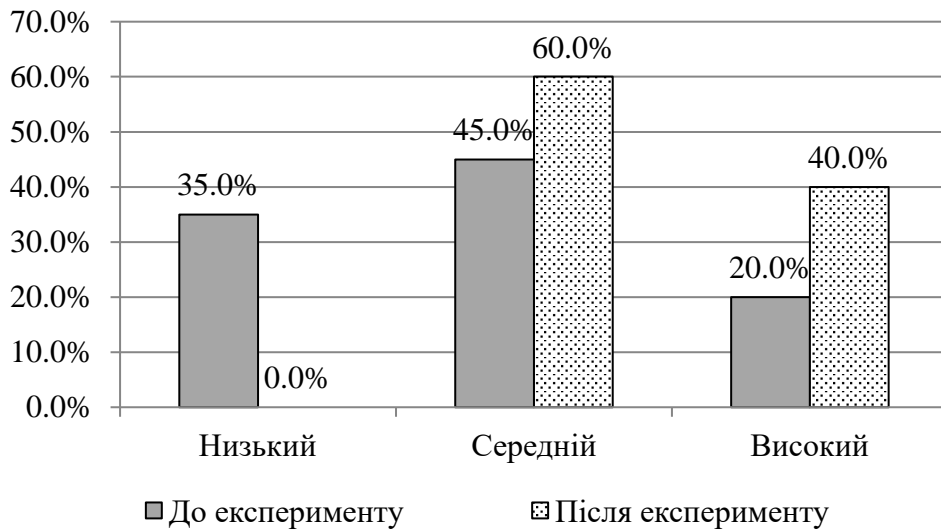

Рис. 10. Динаміка зміни показників рівня комунікативності учнів за В. Ряховським

В основному етапі дослідження взяли участь здобувачі освіти, які навчалися у третіх та шостих класах міських і сільських закладів загальної середньої освіти. Загалом залучено 860 здобувачів освіти, з них 538 здобувачів, що навчаються в містах (62,56 %), та 322 здобувачі, які навчаються в сільських закладах (37,44 %). За віковою ознакою залучено 300 здобувачів третіх класів (34,88 %) та 560 (65,12 %) здобувачів шостих класів. За статевою ознакою до опитування залучено 398 хлопців, що становить 46,28 %, та 462 дівчини, що становить 53,72 % опитаних.

Виявлено належний рівень поваги до гравців по команді та суперників у здобувачів освіти. Учні часто підтримують гравців по команді (48,37 %); допомагають однокласникам (39,53 %); відзначають хороші зусилля в процесі рухової діяльності (25,58 %); проявляють однотайність з іншими учасниками команди (59,3 %). Водночас показники соціальних компетентностей в учнів 3 класів є дещо кращими, ніж в учнів 6 класів (табл.3).

Таблиця 3

Розподіл учнів за показниками сформованості поваги до гравців по команді (n=860)

Ознаки поваги	Клас	Рівні сформованості				
		ніколи	рідко	іноді	часто	завжди
		низький %	нижчий за середній %	середній %	вищий за середній %	високий %
Підтримка гравців по команді	3 кл.	4,00	4,00	15,33	22,67	54,00
	6 кл.	3,39	4,82	14,64	31,79	45,36
Допомога гравцям по команді	3 кл.	2,33	7,33	16,00	30,00	44,33
	6 кл.	2,68	6,43	19,82	34,11	36,96
Відзначення хороших зусиль гравців по команді	3 кл.	7,67	10,00	23,33	25,00	34,00
	6 кл.	6,79	10,71	27,32	34,11	21,07
Однотайність із гравцями по команді	3 кл.	4,00	6,33	7,00	19,67	63,00
	6 кл.	3,21	5,36	10,36	23,75	57,32

Виявлено дещо гірші показники соціальної взаємодії із суперниками. Учні як 3, так і 6 класів іноді можуть привітати суперника у разі програшу (29,33 % – учні 3 класів та 27,68 % – учні 6 класів відповідно); іноді дякують суперникові у разі програшу (22,00 % учнів 3 класів та ніколи цього не роблять 26,96 % учнів 6 класів); іноді можуть визнати прекрасну гру суперника та привітати (28,00 % учнів 3 та 25,54 % учнів 6 класів); іноді можуть потиснути руку суперникові після завершення гри (25,67 % учнів 3 класів), натомість 26,96 % учнів 6 класів не роблять цього ніколи (табл. 4).

Таблиця 4

**Розподіл учнів за показниками сформованості поваги до суперників
(n=860)**

Ознаки	Клас	Рівні сформованості				
		ніколи	рідко	іноді	часто	завжди
		низький %	нижчий за середній %	середній %	вищий за середній %	високий %
Здатність привітати суперника у разі програшу	3	18,67	17,00	29,33	20,00	15,00
	6	19,64	19,64	27,68	21,43	11,61
Здатність подякувати суперникові незалежно від результату гри	3	20,67	14,67	22,00	21,33	21,33
	6	26,96	16,61	18,75	15,89	21,79
Здатність визнати прекрасну гру суперника та привітати	3	19,00	16,00	28,00	18,67	18,33
	6	19,29	19,82	25,54	22,14	13,21
Потиснути руку суперникові після завершення гри	3	22,00	13,00	25,67	19,00	20,33
	6	26,96	17,14	21,96	15,54	18,39

Окрім цього, у п'ятому розділі представлено результати дослідження щодо антигромадянських та антисоціальних ознак поведінки, наприклад здатність до хитрувань, обману та домовленостей із суперником у процесі рухової діяльності.

У шостому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» подано систематизацію наукових даних за результатами напрацювань інших авторів і власних, що дало змогу сформулювати ключові положення наукової новизни, визначити основні результати дисертаційної роботи, їхню наукову та практичну значущість.

У процесі проведення експериментальних досліджень **набули подальшого розвитку** наукові дані українських учених про теоретико-методологічні засади освітніх змін, реформування та модернізацію шкільної освіти й фізичного виховання в Україні: О. Локшиної (2009), Т. Литнєвої (2010), О. Савченко (2010), В. Папіжук (2011), Д. Аникеєва (2012), Л. Березівської (2013), І. Гасюк (2013), Л. Даниленко (2013), М. Калини (2015), С. Книшик (2015), О. Ляшенка (2015–2016), О. Ярової (2015), В. Кременя (2016), І. Турчик (2016–2022), В. Базенко (2017), І. Раєвської (2018), Н. Пангелової (2017–2019), В. Гончарука (2019), С. Онищук (2019), Л. Гриневич (2016–2020), Л. Зеленської (2019), О. Кузнецової (2019), О. Лобової (2019), Д. Скальського (2019), Н. Москаленко (2022–2023), А. Яковенка (2022).

До групи даних, що **удосконалюють** наукові дослідження інших авторів слід віднести наукові дослідження, які стосуються реалізації компетентнісного

підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти в Україні та за кордоном, а також умов формування ключових компетентностей (О. Локшина, 2004; О. Савченко, 2011; Л. Гриневич, 2016–2019; Р. Шиян, 2016–2019; О. Ляшенко, 2017; О. Аксьонова, 2018; О. Овчарук, 2018; І. Омеляненко, 2018; О. Отравенко, 2018; О. Пометун, 2018; С. Моїсєєв, 2019; Н. Москаленко, 2019; І. Турчик, 2019; Ю. Малієнко, 2020; Е. Ковач, 2021; О. Язловецька, 2022; Т. Круцевич, 2023; Н. Пангелова, 2023; R. Barnett, 1994; W. Westera, 2001; J. Raven, 2001; J. Stephenson, 2001; L. Burrows, 2005; M. Kovač, S. Sloan, G. Starc, 2008; R. Hamilton, 2013; M. Barret, 2015; G. Escalié, N. Recoules, S. Chaliès, P. Legrain, 2019; B. Jevtić, 2019; M. Kulik, 2019; K. Wąsowicz, 2020; T. Baskonus, 2021 та ін).

Абсолютно **нові наукові дані**, що є основою наукової новизни дисертації та результатом системного аналізу та практичного досвіду за проблемою дослідження:

– *уперше* науково обґрунтовано та розроблено комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання, яка складається з таких блоків: цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального. Цільовий блок окреслює передумови, визначає мету, завдання, принципи навчання. Методологічний блок розкриває підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний забезпечує навчання для учасників освітнього процесу та реалізовується через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти та реалізовується через використання дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації: конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку з використанням кімнат у Zoom, застосування «LeaningApps.org», мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосуванням технік формувального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти – створення ситуації «успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного та компетентнісного навчання. Результативно-оцінювальний включає форми й інструментарій контролю за рівнем професійних компетентностей фахівців і ключових компетентностей здобувачів освіти;

– *уперше* науково обґрунтовано експериментальну програму підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи», яка спрямована на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій;

– *уперше* визначено ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ та встановлений наступний рейтинг підтримки освітніх трансформацій: навчання через діяльність, свободу вибору навчальних програм, різні форми підвищення кваліфікації, різні форми навчання учнів; запровадження

дистанційного, інтегрованого та інклюзивного навчання, незалежної сертифікації учителів, зміни структури закладу освіти, децентралізації в управлінні освітою; 12-річного терміну навчання, вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;

– *уперше* під час ретроспективного аналізу визначено етапи та зміст освітніх трансформацій фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України кінця XX – початку XXI століття;

– *уперше* науково обґрунтовано сучасні підходи до формування ключових компетентностей у фізичному вихованні здобувачів закладів загальної середньої освіти.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати проведених досліджень з позиції теоретичного й методологічного аналізу та емпіричного досвіду, слід зазначити, що отримані дані знайшли відображення в розв'язанні актуальної науково-прикладної проблеми сучасної системи фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти, пов'язаної із обґрунтуванням, розробленням та експериментальною перевіркою ефективності комплексної моделі освітніх трансформацій у фізичному вихованні для учасників освітнього процесу, та дають змогу зробити такі висновки:

1. За оглядом джерельної бази здійснено ретроспективний аналіз освітніх трансформацій шкільного фізичного виховання в Україні та за кордоном, який засвідчив, що в період кінця XX – початку XXI століття в українській освіті відбулися значні зміни. Виявлено різні підходи до періодизації етапів та особливостей освітніх трансформацій шкільної освіти й фізичного виховання. Установлено чотири етапи освітніх трансформацій шкільної освіти в Україні, фізичному вихованні – п'ять етапів. Підґрунтям цього слугували як об'єктивні, так і суб'єктивні передумови: низький рівень фізичної активності школярів і мотивації до занять фізичною культурою і спортом, критична ситуація зі станом здоров'я молодого покоління, наявність смертельних випадків під час уроків фізичної культури упродовж 2008/2009 навчального року, недоліки традиційної системи освіти, що не враховувала інтереси та схильності дітей, потреба зміни підходів до фізичного виховання школярів з урахуванням найкращого українського та світового досвіду у фізичному вихованні. Зазначені передумови стали підґрунтям значних освітніх трансформацій на сучасному етапі розвитку шкільного фізичного виховання, пов'язаних із розробленням і запровадженням у практику закладів загальної середньої освіти освітньої реформи «Нова українська школа», яка передбачає низку нововведень: зміну підходів до навчальної діяльності учнів, запровадження компетентнісного, діяльнісного, інклюзивного, особистісно орієнтованого підходів у навчанні, реалізацію принципів педагогіки партнерства й дитиноцентризму, зміну структури школи, автономію закладів освіти, академічну свободу учителя й запровадження нових способів оцінювання учнів.

2. Аналіз та узагальнення наукових досліджень дав можливість встановити низку суперечностей, які потребують нагальної уваги, а саме: між освітніми трансформаціями, що задекларовані освітньою реформою НУШ, та

розробленням заходів на державному рівні, які сприяють поінформованості вчителів щодо шляхів їх упровадження; між запровадженням нової системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти та професійною компетентністю учителів щодо їх застосування на практиці; між компетентнісним навчанням у закладах загальної середньої освіти та здатністю фахівців сформулювати кожен ключову компетентність засобами фізичного виховання. Окреслені суперечності дали змогу розв'язати важливу науково-практичну проблему, яка полягала у відсутності наукового обґрунтування теоретико-методологічних підходів до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти.

3. Виявлено ставлення фахівців із фізичного виховання до запровадження освітніх трансформацій, які здійснені на сучасному етапі розвитку української шкільної освіти в рамках освітньої реформи «Нова українська школа». Установлено, що не всі освітні нововведення підтримують учителі фізичної культури, проте на початку впровадження реформи переважна більшість фахівців із фізичного виховання були поінформовані про зміст освітніх трансформацій – від 83,3 до 94,0 % респондентів. Виявлено різний рівень підтримки таких освітніх нововведень, як навчання через діяльність, свобода вибору навчальних програм, різні форми підвищення кваліфікації, різні форми навчання учнів; дистанційне, інтегроване та інклюзивне навчання, незалежна сертифікація учителів, зміна структури закладу освіти, децентралізація в управлінні освітою; 12-річний термін навчання, вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

4. Установлено рейтинг підтримки освітніх трансформацій у межах реформи «Нова українська школа» та виявлено проблемні моменти щодо якісного впровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання закладів загальної середньої освіти. Значну підтримку серед учителів фізичної культури зафіксовано в запровадженні навчання через діяльність (78,6 %); свободи вибору навчальних програм для проведення уроків (77,4 %); різних форм підвищення кваліфікації (74,4 %); різних форм навчання здобувачів освіти (71,3 %). Значно нижчий відсоток підтримки встановлено в таких освітніх трансформаціях, як дистанційне навчання (59,7 %); сертифікація учителів (53,6 %); інтегроване навчання (51,6 %) та зміна структури закладу освіти (51,6%). Менше ніж половина опитаних учителів підтримує інклюзивне навчання у фізичному вихованні (42,2 %) та децентралізацію в управлінні освітою (39,1 %). Найнижчий відсоток виявлено у підтримці запровадження 12-річного терміну навчання (28,1 %) та лише вербальному оцінюванню навчальних досягнень здобувачів освіти (19,7 %).

5. З'ясовано, що серед респондентів не існує одностайної думки щодо можливостей реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні школярів та формування ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа». Установлено, що високий рівень реалізації має ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» (89,6 %); вищий за середній рівень – «Культурна компетентність» (70,8 %), «Навчання упродовж життя» (68,9 %), «Інноваційність» (63,9 %), «Екологічна компетентність» (63,4 %), «Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями

демократії, справедливості, рівності прав людини, добробуту та здорового способу життя з усвідомленням рівних прав та можливостей» (58,9 %), «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» (56,6 %), «Інформаційно-комунікативна компетентність» (56,1 %) та «Математична компетентність» (55,7 %); нижчий за середній рівень – «Компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологіях» (49,1 %) та «Підприємливість і фінансова грамотність» (31,1 %). Проте встановлено, що учителі фізичної культури не можуть змоделювати урок на засадах компетентнісного навчання, укласти педагогічні ситуації, методичні підходи та прийоми, які би реалізовували шляхи впровадження ключових компетентностей у фізичне виховання.

6. Результати дослідження дали можливість обґрунтувати, розробити комплексну модель упровадження освітніх трансформацій, яка розкриває теоретико-методологічні підходи в освітньому процесі та відповідає концептуальним положенням Нової української школи. Структура комплексної моделі складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків та дає можливість реалізувати теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання. Це такі блоки, як цільовий, методологічний, змістовно-процесуальний та результативно-оцінювальний. Складові комплексної моделі забезпечують навчання для учасників освітнього процесу та реалізуються через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти та реалізовується з використанням засобів дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації: конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку в кімнатах Zoom, застосунку «LeaningApps.org» мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосуванням технік формуального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти передбачено створення ситуації «успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного й компетентнісного навчання.

7. Експериментально перевірено ефективність складових комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій через формування професійних компетентностей в учителів фізичної культури. Доведено ефективність експериментальної програми спецкурсу з розвитку професійних компетентностей в умовах НУШ. Під впливом програми слухачі ЕГ статистично істотно поліпшили знання, уміння та навички застосування основних положень реформи НУШ: статистично істотно поліпшився рівень обізнаності учителів із суттю освітньої реформи НУШ на 26,86 %; із складниками формули НУШ – на 32,83 %; з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах – на 30,15 %; змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі – на 31,34 % (за $p < 0,001$); та у 5–9 класах – на 22,84 %; зі змістовими лініями стандарту галузі в 5–9 класах – 24,62%; рівень обізнаності із сутністю формуального оцінювання – на 24,33 %; обізнаності з різноманіттям технік

формування оцінювання – на 24,92 %; здатності застосовувати техніки формування оцінювання – на 22,39 % (за $p < 0,001$). Рівень готовності здійснювати свої професійні обов'язки до роботи в умовах розбудови НУШ статистично істотно поліпшився на 17,27 %.

8. Здійснений кореляційний аналіз взаємозв'язку між темами змістових модулів експериментальної програми «Модернізація шкільного фізичного виховання» встановив наявність дуже сильного, сильного, значного, помірного взаємозв'язків. Слабкого взаємозв'язку не виявлено, що доводить цілісність цього спецкурсу.

9. Експериментально перевірено ефективність комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій через формування ключових компетентностей здобувачів освіти. Проведене дослідження дало можливість науково обґрунтувати організаційно-методичні умови для ефективного формування ключових компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти. Укладено та запроваджено у практику фізичного виховання закладів загальної середньої освіти компетентісно орієнтовані педагогічні ситуації, методичні прийоми, методичні рекомендації, що позитивно вплинуло на формування ключових компетентностей НУШ та на готовність учителів упроваджувати компетентісний підхід у фізичному вихованні школярів. Особливу увагу приділено формуванню громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти, оскільки саме ця компетентність є провідною для фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах.

10. Експериментальна перевірка рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей, проведена на основі двох етапів (пілотного й основного), дала можливість виокремити основні критерії громадянських і соціальних компетентностей: формування стратегії поведінки, дотримання правил «чесної гри», діалог і повага (навички спілкування та співпраці в дитячому колективі, навички обговорювати, слухати, досягати консенсусу в ухваленні рішень, навички залагоджувати конфлікти, рефлексії щодо власних досягнень, повага до однокласників і суперників, здатність підтримати, допомагати товаришам по команді, уміння співпрацювати у процесі рухової діяльності, подякувати суперникові за гру та визнати хороші результати суперника). Під час пілотного дослідження виявлено зростання адекватної самооцінки в учнів на 20,0 %. Змінилася стратегія поведінки учнів під час ігрових ситуацій. Кількість учнів, які самостійно розв'язують проблемні ситуації, зросла на 65,0 %, які очікують допомоги від однокласників по команді, – на 60,0 %, кількість учнів, які уникають розв'язання проблемних ситуацій в ігрових діях, зменшилася на 5,0 %. Кількість учнів, які мали середній рівень комунікації в команді зросла на 15,0 %; високий – на 20,0 %. Низького рівня комунікабельності в учнів не виявлено.

11. Основний період дослідження дає можливість констатувати найкращий рівень сформованості громадянських і соціальних компетентностей в учнів 3 класів, які охоплені реформою НУШ, ніж в учнів 6 класів, які на сьогодні не навчаються за програмою НУШ. Установлено, що рівень поваги та підтримка

гравців по команді становить 54,0 % в учнів 3 та 45,26 % – в учнів 6 класів; допомога гравцям по команді – 44,34 % проти 36,96 %; відзначення хороших зусиль гравців по команді – 34,0 % порівняно з 21,07 %; одностайність в ухваленні рішень на користь команди – 63,0 % проти 57,32 %. Щодо поваги до суперників, то виявлено, що найвищий відсоткове значення спостерігається в учнів 3 та 6 класів у здатності подякувати суперникові незалежно від результату гри – 21,33 % учнів 3 та 21,79 % учнів 6 класів. Часто потиснути руку суперника після завершення гри здатні 20,33 % учнів 3 та 18,39 % учні 6 класів; часто привітати суперника у разі власного програшу здатні 15,0 % учнів 3 та 11,61 % учнів 6 класів; часто визнати прекрасну гру суперника можуть 18,33 % учнів 3 та 13,21 % учнів 6 класів. Більшість учасників дослідження не застосовують під час ігрової діяльності антигромадянських та антисоціальних ознак поведінки. У результаті проведеного дисертаційного дослідження встановлено, що під час уроків фізичної культури здобувачі освіти часто добровільно підтримують слабого учня (26,00 % учнів 3 та 23,75 % учнів 6 класів); відповідальні за пропонувані рішення 30,00 % учнів 3 та 19,29 % учнів 6 класів; мають бажання вчитися в однокласників найкращого виконання фізичних вправ 24,00 % учнів 3 та 16,43 % учнів 6 класів; бажають бути послідовними в цінностях, якщо це не подобається друзям, 36,00 % учнів 3 класів та 20,00 % учнів 6 класів.

12. Проведене дослідження дало можливість науково обґрунтувати умови для ефективного формування ключових компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти. На основі моделювання уроку фізичної культури на засадах компетентнісного підходу сформовано методичні рекомендації, укладено методичні прийоми та педагогічні ситуації, які позитивно вплинули на готовність учителів фізичної культури здійснювати професійні обов'язки в умовах освітніх змін.

Наукове дослідження не вичерпує усіх проблем, пов'язаних теоретико-методологічними підходами до трансформації шкільного фізичного виховання на сучасному етапі розвитку української освіти. Нерозв'язаними для наукових пошуків залишаються питання, пов'язані із розробленням методик для перевірки рівня сформованості інших ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа» та наукових досліджень, пов'язаних із впливом компетентнісного навчання на показники здоров'я й фізичної підготовленості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Москаленко НВ, Сороколіт НС, Турчик ІХ. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи «Нова українська школа». В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2019;5(113)19, с. 223–8. Видання внесено до міжнародної наукометричної бази

даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, шляхів впровадження ключових компетентностей засобами фізичного виховання.

2. Сороколіт Н. Впровадження варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури в учнів 8 класів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017;3:184–8.

3. Сороколіт Н. Готовність учителів фізичної культури до реалізації основних положень Нової української школи у фізичному вихованні. Спортивний вісник Придніпров'я. 2021;2:137–46. <https://doi.org/10.32540/2071-1515-2021-2-137>

4. Сороколіт Н. Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019;3:186–74. DOI: [10.32540/2071-1476-2019-3-167](https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-3-167)

5. Сороколіт Н. Обізнаність учителів фізичної культури зі стандартом початкової освіти Нової української школи. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2019;1(33):84–90.

6. Сороколіт Н. Розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2022;2(58):22–8. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-22-28>

7. Сороколіт Н. Ставлення учителів фізичної культури до освітніх нововведень реформи «Нова українська школа». Спортивна наука України [Інтернет]. 2018;6(88):53–9. Доступно: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/852/821>

8. Сороколіт НС. Обґрунтування програми розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;7(138), с. 118–23. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7\(138\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7(138).25)

9. Сороколіт НС. Особливості кадрового забезпечення фізичного виховання в початковій школі в умовах реформування освіти. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Зб. наук. пр. Київ; 2021;3К(131)21, с. 381–5. DOI [10.31392/NPU-nc.series15.2021.3К\(131\).93](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3К(131).93)

10. Сороколіт НС. Порівняльний аналіз думки вчителів фізичної культури й учителів початкових класів щодо впровадження ключових компетентностей Нової української школи у фізичне виховання. Інноваційна педагогіка. 2020;22;4:69–73. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.14>

11. Сороколіт НС. Рівень поінформованості учителів фізичної культури зі стандартом фізкультурної освітньої галузі на сучасному етапі. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;4К(132), с. 173–8. DOI [10.31392/NPU-nc.series15.2021.4К\(132\).39](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.4К(132).39)

12. Сороколіт НС. Формування ключової компетентності «інноваційність» у школярів засобами фізичної культури. Інноваційна педагогіка. 2022;48;2:91–4. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.17>

13. Сороколіт НС. Шляхи впровадження математичної та інформаційно-комунікативної компетентностей у фізичне виховання школярів. Інноваційна педагогіка. 2022;44;3:54–7. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.11>

14. Сороколіт НС. Шляхи впровадження мовленнєвих компетентностей Нової української школи у фізичне виховання школярів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи. Зб. наук. пр. Київ; 2021;84(2), с. 79–3. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.17>

15. Сороколіт Н, Римар О, Боднарчук О. Порівняльний аналіз ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ в закладах загальної середньої освіти. Фізичне виховання, спорт та культура здоров'я в сучасному суспільстві. 2020;2(50):20–5. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2020-02-20-25> *Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить розроблення анкети, опитування учителів фізичної культури, математична обробка результатів опитування.*

16. Сороколіт Н, Римар О, Соловей А. Становлення шкільного фізичного виховання в Україні в період незалежності. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018;2:135–9. *Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.*

17. Сороколіт НС, Чопик РВ. Нормативно-програмне забезпечення фізичного в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023; 5К(165), с. 130–3. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K\(165\).29](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K(165).29). *Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, аналіз та інтерпретація нормативного забезпечення фізичного виховання в умовах НУШ.*

18. Турчик І, Сороколіт Н, Цюпак Б. Формування громадянських та соціальних компетентностей в учнів засобами фізичного виховання. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2020;1(121), с. 102–7. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1\(121\)20.20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1(121)20.20). *Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, запровадження методичних рекомендацій, аналіз та інтерпретація даних.*

19. Ханікянц ОВ, Сороколіт НС, Семенова ОВ. Стан та перспективи реалізації інклюзивної освіти у фізичному вихованні школярів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;6К(135)21, с. 186–93. *Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення програми курсової перепідготовки, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.*

20. Bodnar I, Petryshyn Yu, Solovei A, Rymar O, Lapychak I, Shevtsiv U, Ripak M, Yaroshyk M, Sorokolit N. Health complaints and well-being complaints among secondary school children. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016;16:905–9. [DOI:10.7752/jpes.2016.03142](https://doi.org/10.7752/jpes.2016.03142). Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Scopus*. Здобувачеві належить аналіз стану здоров'я учнів середнього шкільного віку за статистичними звітами.

21. Moskalenko N, Bodnar I, Sorokolit N, Rymar O, Solovey A. Analysis of Attitudes to educational reforms in Ukraine of Physical Education teachers and primary education teachers. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2020;2, p. 119–29. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol2.4846>. Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Web of Science*. Здобувачеві належить опитування учителів, узагальнення результатів, аналіз та інтерпретація даних.

22. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Khanikiants O, Malanchuk H, Petryna R. The Effectiveness of Implementation of Crossfit Tools in the Process of Physical Education of High School Pupils. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2022;1, p. 497–09. <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6809>. Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Web of Science*. Здобувачеві належить консультація та добір засобів із варіативного модуля «Кросфіт», визначення мети та завдань дослідження.

23. Rymar O, Solovey A, Sorokolit N, Shevtsiv U, Matviiv V. Tools for children fitness in the physical education of primary school pupils. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2020;3, p. 540–51. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol3.4852>. Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Web of Science*. Здобувачеві належить укладення програми з дитячого фітнесу, аналіз та інтерпретація даних.

24. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Yaroshyk M, Khanikiants O. The Effectiveness of Zumba Kids Implementation into Physical Education of Elementary School Pupils. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2021;2, p. 548–57. <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6187>. Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Web of Science*. Здобувачеві належить добір засобів до програми дитячого фітнесу, аналіз та інтерпретація даних.

25. Solovei A, Rymar O, Yaroshyk M, Sorokolit N. The current state and the peculiarities of physical activity of teenagers in Ukraine and Poland. *Physical Education, Sport and Health in Modern Society*. 2017;170:91–6. Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Index Copernicus*. Здобувачеві належить порівняльний аналіз отриманих даних.

26. Sorokolit N, Lukjanchenko M, Turchyk I, Chopyk R. New Ukranian School Educational Reforms and Professional Mastership of the Physical Education Teacher. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2021;4, p. 179–89. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol4.6138>. Видання внесено до міжнародної

наукометричної бази даних *Web of Science*. Здобувачеві належить опитування учителів, математична обробка та узагальнення результатів, аналіз та інтерпретація даних.

27. Sorokolit N, Shyyan O, Lukjanchenko M, Turchyk I. Improvement of 5–9th Grades Schoolchildren Physical Education in Ukraine by Using Variable Modules Curriculum. *Journal of physical education and sport*. 2017;17;4:2110–5. <http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2017.s4635>. Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних *Scopus*. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.

28. Turchyk I, Romanchuk O, Sorokolit N, Kemin V, Lukjanchenko M. How sport and its values are perceived by adults in the USA and Ukraine: a cross-cultural comparison. *Physical Culture and sport studies and research*. 2021;90:50–62. DOI : <http://dx.doi.org/10.2478/pcssr-2021-0013>. Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних *Scopus* та *Web of Science*. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, порівняльний аналіз отриманих даних.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

29. Сороколіт Н. Кадрове забезпечення фізичного виховання у початкових класах в закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі. Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. тез доп. Львів; 2020;24;4, с. 123–4.

30. Сороколіт Н. Рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. інтернет-конф. Луцьк; 2020, с. 6.

31. Сороколіт Н. Розвиток екологічної компетентності учнів на уроках фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.; 23 червня 2022 р. Луцьк; 2022, с. 71–2.

32. Сороколіт НС. Методичні прийоми формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів у процесі фізичного виховання. В: Актуальні питання фізичної культури, спорту та ергометрії. Зб. тез III Міжнар. наук.-спорт. конг. Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці; 2022, с. 36–8.

33. Сороколіт Н. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні. In: *Current issues of science and education. The XIV International Science Conference*. Rome; 2021, p. 146–52.

34. Сороколіт Н. Можливість упровадження громадянських та соціальних компетентностей у фізичному вихованні. В: Зорій ЯБ, редактор. Фізична культура і спорт: досвід та перспективи. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.; 8–9 квітня 2021 р. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича; 2021, с. 129–32.

35. Sorokolit N. Reform of Physical Education in Ukraine at the Present State. In: 6 th international conference on science, culture and sport. Ankara; 2018, p. 131.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

36. Боднар ІР, Сороколіт НС, Семенова НВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури та інструкторів з фізичного

виховання «Фізичне виховання дітей з особливими освітніми потребами». [Інтернет]. 2021. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/photoGallery/Pracivniki/TiMFV/Programa%20C2%ABFV%20ditej%20z%20osoblivimi%20osvitnimi%20potrebami%20C2%BBMicrosoft%20Office%20Word.pdf>. *Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.*

37. Боднар ІР, Сороколіт НС, Соловей АВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, інструкторів з фізичного виховання «Інклюзія у фізичному вихованні та створення безпечного освітнього середовища». [Інтернет]. 2021. Доступно: https://arc.ldufk.edu.ua/files/Nauka/SNU/Programa%20speckursu_Inkluzija%20u%20fizichnomu%20vixovanni%20ta%20stvorennja%20bezpechnogo%20osvitnogo%20seredovischa.pdf. *Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу з формування безпечного освітнього середовища та програми курсів.*

38. Семенова Н, Сороколіт Н, Ханікянц О. До проблеми організації освітнього процесу на уроках фізичної культури для дітей із особливими освітніми потребами (ОПП). Здоров'я, фізична терапія, фізична культура та педагогіка : колект. монографія. Старогард Гданські-Львів; 2022. с. 118–26. *Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладання інструментарію та опитування учителів фізичної культури узагальнення, розроблення програми спецкурсу.*

39. Сороколіт Н, Шиян О. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність»: фізична культура. Київ: Основа; 2018. 26 с. *Здобувачеві належить пошук джерел інформації, розроблення методичних рекомендацій та конспектів уроків .*

40. Сороколіт НС. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи». [Інтернет]. 2020. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Navchal'na%20robova/Modernizacija%20shkilnogo%20fizichnogo%20vixovannja%20v%20umovax%20novoji%20ukrajinskoji%20shkoli%2011%2020.pdf>

41. Сороколіт НС, Матвійчук ТФ, Литвінець АІ, Соколовський ВМ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків «Інформаційно-комунікативні технології та спілкування у фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Aspirantura/Programa%20speckursu%20Informacijno-komunikativni%20texnologiji%20ta%20spilkuvannja%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf>. *Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.*

42. Сороколіт НС, Павлова ЮО, Римар ОВ, Соловей АВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних

гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Інноваційні педагогічні технології у фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/docs/Innovacijni%20pedagogichni%20texnologiji%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf>. *Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.*

43. Сороколіт НС. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні: навчальна програма навчальної дисципліни, рівень вищої освіти – третій рівень, галузь знань 01 "Освіта/Педагогіка", спеціальність 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», спеціалізація 014.11 «Середня освіта (фізична культура)». [Інтернет]. 2021. Доступно: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/29767/1/%d0%9d%d0%9f_%d0%9a%d0%9f%d0%a4%d0%92_014_%d0%a1%d0%be%d1%80%d0%be%d0%ba%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82.pdf.

44. Turchyk I, Sorokolit N, Chopyk R. Cross-cultural comparison of understanding of sports and its values among teenagers in the USA and Ukraine. Slavonic Pedagogical Studies Journal. 2019;8(1):82–96. doi: 10.18355/PG.2019.8.1.6. *Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Crossref, Open Academic Journals Index, European Reference Index for the Humanities and Social Science. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, порівняльний аналіз отриманих даних.*

АНОТАЦІЯ

Сороколіт Н.С. Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, 2023.

У дисертації представлено, проаналізовано та систематизовано коло проблемних питань трансформації сучасної системи фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти, пов'язаних із запровадженням концептуальних положень освітньої реформи «Нова українська школа». Результатом наукового пошуку стало наукове обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання для учасників освітнього процесу.

Концептуальну основу розробленої моделі визначали передумови запровадження освітніх трансформацій та чотири взаємопов'язані блоки, які розкривають мету, завдання, принципи, методологію та результат упровадження складових моделі. Це такі блоки, як цільовий, методологічний, змістовно-процесуальний та результативно-оцінювальний. Складові комплексної моделі забезпечують навчання для учасників освітнього процесу, їх реалізують через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти.

Завдяки впровадженню моделі суттєво змінилася якість реалізації освітньої реформи «Нова українська школа» в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти – удосконалено знання, уміння та навички учителів фізичної культури щодо застосування діяльнісного, компетентнісного, інтегрованого, інклюзивного підходів у фізичному вихованні; сформовано професійні компетентності здобувачів вищої освіти під час педагогічної практики, а також поліпшено рівень громадянських і соціальних компетентностей учнів.

Ключові слова: вчитель, фізична культура, сучасні підходи, школярі, заклади освіти, професійний розвиток, трансформація, освітній процес, ключові компетентності.

ABSTRACT

Sorokolit N. Theoretical and Methodological Approaches to the Transformation of Physical Education of Students in Institutions of General Secondary Education. – Qualifying Scientific work on the right of manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Sciences in Physical Education and Sports in specialty 24.00.02 – Physical Culture, Physical Education of Different Population Groups. – Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 2023.

The dissertation presents, considers, and systematizes a range of problematic issues of the transformation of the modern system of physical education of students in institutions of general secondary education, related to the implementation of the conceptual requirements of the educational reform «New Ukrainian School».

A retrospective analysis of the transformations of school physical education was carried out and four stages of educational changes in the system of school education in Ukraine at the end of the 20th - beginning of the 21st century were established, and the essence of educational transformations in each of the stages were outlined. These are the following stages: Stage I (1991–1998) – conceptualization; II stage (1999–2003) – stage of transformation (change, transformation); Stage III (2004–2010) – the stage of stabilization, democratization, and national orientation of the national educational policy of Ukraine; the IV stage since 2014 till now is the period of comprehensive modernization of the educational and scientific sphere. Educational transformations in physical education are divided into five stages and the main educational changes are outlined: 1991–1994 – the establishment of a regulatory framework (the Law of Ukraine «On Physical Culture and Sports», the first attempt of author's and regional programs on physical education); 1995–2004 – improvement of regulatory support (targeted comprehensive program «Physical Culture – Health of the Nation», standard of education, the first national program «Basics of Health and Physical Culture» indicative and mandatory tests and state tests of population physical fitness in Ukraine); 2005–2008 – the first attempt to introduce competency-based training, change to a 12-year training period, improvement of training programs in physical culture, specialized training in physical education in high school (sports and military-sports profiles); 2009–2015 – active reformation of school physical education curriculum based on the best European and world experience; 2016–2023 – educational reform «New Ukrainian School» (introduction of competency-based training – 11 key competencies, changes in

approaches to physical education, introduction of a number of innovations).

The attitude of physical education specialists to educational transformations in the conditions of the «New Ukrainian School» educational reform was revealed, and the rating of support for educational reforms by physical education teachers in the conditions of the new Ukrainian school for opportunities for the formation of key competencies was established. In the rating of educational transformations, significant support was found in the introduction of learning through activities (78,6 %); freedom of choice of educational programs for conducting lessons (77,4 %); various forms of professional development (74,4 %); various forms of education seekers (71,3 %). A much lower percentage of support was found in the introduction of such educational transformations as distance learning (59,7 %); teacher certification (53,6 %); integrated learning (51,6 %) and changing the structure of the educational institution (51,6 %). Less than half of the surveyed teachers support inclusive education in physical education (42,2 %) and decentralization in education management (39,1 %). The lowest percentage was found in support of the introduction of a 12-year term of study (28,1 %) and verbal assessment of educational achievements of education seekers (19,7 %).

It was established that there is no unanimous opinion regarding the possibilities of implementing the competence approach in the physical education of schoolchildren and the implementation of key competencies of the «New Ukrainian School» educational reform. The key competency «Fluency in the national language» has a high level of implementation (89,6 %); higher than average level – «Cultural competence» (70,8 %), «Lifelong learning» (68,9 %), «Innovation» (63,9 %), «Environmental competence» (63,4 %), «Civic and social competences related to the ideas of democracy, justice, equality of human rights, well-being and a healthy lifestyle with awareness of equal rights and opportunities» (58,9 %), «Ability to communicate in native (if different from the national one) and foreign languages» (56,6 %), «Information and communication competence» (56,1 %) and «Mathematical competence» (55,7 %); below the average level – «Competences in the field of sciences, engineering and technologies» (49,1 %) and «Entrepreneurship and financial literacy» (31,1 %). It was established that physical culture teachers cannot model a lesson based on the principles of competency-based learning, arrange pedagogical situations, methodical approaches, and methods that would shape ways of implementing key competencies in physical education.

A significant scientific result was the scientific justification, development, and experimental verification of a complex model for the implementation of educational transformations in physical education for participants in the educational process. The conceptual basis of the developed model was determined by the prerequisites for introducing educational transformations and four interconnected blocks that reveal the purpose, tasks, principles, methodology, and result of the implementation of the model's components. These are the target, methodological, substantive-procedural, and result-evaluative blocks. The components of the complex model provide training for the participants of the educational process and are implemented through the system of improving the qualifications of pedagogical personnel, the system of training future specialists in physical education, and graduates of general secondary education institutions. An experimental verification of the effectiveness of the components of the

developed module of educational transformations was carried out and its statistically significant influence on the formation of professional competencies of physical education teachers and graduates of general secondary education institutions was proven.

Thanks to the implementation of the model, the quality of the putting into practice of the «New Ukrainian School» educational reform in the educational process of general secondary education institutions has significantly changed - the knowledge, skills, and abilities of physical education teachers regarding the application of activity, competence, integrated, inclusive approaches in physical education have improved; professional competences of higher education students were formed during pedagogical practice, and the level of civic and social competences of students improved.

Organizational and methodological conditions for forming key competencies in the physical education of schoolchildren of general secondary education institutions through the preparation of methodological recommendations for forming civic and social competencies, methodological techniques, and pedagogical situations are scientifically substantiated. This allowed physical education teachers to change their approaches to conducting a physical education lesson and qualitatively model the educational activity of students based on competency-based learning.

Keywords: teacher, physical culture, modern approaches, schoolchildren, educational institutions, professional development, transformation, educational process, key competencies.